

جمهوری اسلامی ایران  
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی  
شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی

## برنامه آموزشی دوره کاردانی رشته بهداشت عمومی در گرایش‌های مبارزه با بیماریها و بهداشت خانواده

(مشخصات کلی، برنامه، سرفصل دروس و نحوه ارزشیابی)



مصوب بیست و نهمین جلسه شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی

مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۰

بسمه تعالی

## برنامه آموزشی دوره کاردانی رشته بهداشت عمومی در گرایش های مبارزه با بیماریها و بهداشت خانواده



رشته: بهداشت عمومی در گرایش های بهداشت خانواده و مبارزه با بیماریها

دوره: کاردانی

دبیرخانه تخصصی: دبیرخانه شورای آموزش علوم پایه پزشکی، بهداشت و تخصصی

شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی در بیست و نهمین جلسه مورخ ۸۴/۱۲/۲۰ بر اساس طرح دوره کاردانی رشته بهداشت عمومی در گرایش های مبارزه با بیماریها و بهداشت خانواده که به تأیید دبیرخانه شورای آموزش علوم پایه پزشکی، بهداشت و تخصصی رسیده است، برنامه آموزشی این دوره را در چهار فصل (مشخصات کلی، برنامه، سرفصل دروس و ارزشیابی برنامه) بشرح پیوست تصویب کرد و مقرر می دارد:

۱- برنامه آموزشی کاردانی رشته بهداشت عمومی در گرایش های مبارزه با بیماریها و بهداشت خانواده از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند لازم الاجرا است. الف- دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اداره می شوند. ب- موسساتی که با اجازه رسمی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و براساس قوانین، تأسیس می شوند و بنابراین تابع مصوبات شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی می باشند.

ج- مؤسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

۲- از تاریخ ۸۴/۱۲/۲۰ کلیه دوره های آموزشی و برنامه های مشابه مؤسسات در زمینه کاردانی رشته بهداشت عمومی در گرایش های مبارزه با بیماریها و بهداشت خانواده در همه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی مذکور در ماده ۱ منسوخ می شوند و دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی یاد شده مطابق مقررات می توانند این دوره را دایر و برنامه جدید را اجرا نمایند.

۳- مشخصات کلی، برنامه درسی، سرفصل دروس و ارزشیابی برنامه دوره کاردانی رشته بهداشت عمومی در گرایش های مبارزه با بیماریها و بهداشت خانواده در چهار فصل جهت اجرا ابلاغ می شود.

رای صادره در بیست و نهمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی مورخ ۸۴/۱۲/۲۰ در مورد

**برنامه آموزشی دوره کاردانی رشته بهداشت عمومی  
در گرایش های مبارزه با بیماریها و بهداشت خانواده**

- ۱- برنامه آموزشی دوره کاردانی رشته بهداشت عمومی در گرایش های مبارزه با بیماریها و بهداشت خانواده با اکثریت آراء به تصویب رسید.
- ۲- برنامه آموزشی دوره کاردانی رشته بهداشت عمومی در گرایش های مبارزه با بیماریها و بهداشت خانواده از تاریخ تصویب قابل اجرا است.

مورد تأیید است

دکتر عبدا... موسوی

دبیر شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

مورد تأیید است

دکتر حسین کشاورز

دبیر شورای آموزش علوم پایه پزشکی،

بهداشت و تخصصی

رای صادره در بیست و نهمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی مورخ ۸۴/۱۲/۲۰ در مورد برنامه آموزشی دوره کاردانی، رشته بهداشت عمومی در گرایش های مبارزه با بیماریها و بهداشت خانواده صحیح است و به مورد اجرا گذاشته شود.



دکتر کامران باقری لنگرانی

وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

رئیس شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

## فصل اول:

مشخصات کلی دوره کاردانی بهداشت عمومی  
درگرایش های مبارزه با بیماریها و بهداشت خانواده





## دوره کاردانی بهداشت عمومی

الف) گرایش مبارزه با بیماریها

Public Health Associate Degree

Major: Control of diseases

### تعریف رشته :

مبارزه با بیماریها شاخه ای از علوم بهداشتی است که دانش آموختگان آن درجهت پیشگیری از بیماریهای واگیر و غیرواگیر فعالیت می کنند. آنها براساس سیاست گزاری ها و برنامه ریزیهای وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در جهت کنترل و ریشه کنی بیماریها وظایفی را تحت نظارت مسئولین بهداشتی - درمانی، در نظام ارائه خدمات به عهده می گیرند.

### تاریخچه :

انسان در گذر زمان با به دست آوردن تجارب مختلف در متن تمدنهای گوناگون بشری به تدریج به سوی چگونگی تامین « سلامت » و کنترل بیماریها گرایش پیدا نموده است.

دست آوردهای بشری در دوره انقلاب صنعتی در مواجهه با پیدایش مسائل جدیدی از قبیل: شیوع بیماریها، بروز اپیدمی های مختلف، پیدایش مسائل مربوط به محیط زیست و محیط کار، مهاجرت ها و مسائل جمعیتی، روز به روز شفاف تر شد و درنهایت به تدریج حیطه « پزشکی پیشگیری » از حیطه پزشکی مبتنی بر درمان استقلال بیشتری یافت. پزشکی پیشگیری در مسیر تکاملی خود با عنوان کلی بهداشت عمومی در حیطه های « کنترل بیماریها »، « مهندسی اجتماعی » و نهایتاً « بهداشت برای همه » تکامل یافت.

در آئین نیاکان ما آلودن آتش و خاک و آب و گیاه ممنوع بوده، لمس کردن اجساد مردگان گناه بشمار می رفته، آفتاب پاک کننده بزرگ قلمداد می شده، آب مقدس بوده، نینداختن فضولات و لاشه و مردار بر روی زمین و پاک نگه داشتن آن جزو سنن مذهبی بوده است. آنها معتقد بودند که :

آب مایه زندگی جمیع موجودات و رستنی ها و موجب آبادانی است و باید صاف - زلال - بی رنگ و بو و مزه و عاری از آلودگی ها باشد و به باور آنها، آلودن آن با مواد ناپاک نظیر : مدفوع - ادرار - آب دهان - خون - اخلاط و لاشه و نظایر آن ، مستوجب مجازات بوده است. آنان معتقد بودند که هرکس باید برای آشامیدن آب ظرف جداگانه داشته باشد، استحمام و شستشوی لباس در آب جاری ممنوع بوده است و می گفتند زمین باید پاک نگه داشته شود و سبز و خرم گردد و در آن درخت کاشته شود.

مرحوم ملک الشعراى بهار در یکی از نوشته های خود یادآور می شود که طبق مدارک تاریخی در زمان داریوش به تمام اردوهای سربازان دستور داده شده بود که آب را ابتدا بجوشانند، بعد به سربازان بدهند و این امر به خاطر جلوگیری از انتشار بیماریهای منتقله از آب بوده است. ایرانیان در ایران بعد از اسلام نیز، به برکت دانشمندان بزرگی نظیر: ابن سینا و رازی و دایره المعارف های با ارزشی نظیر: الحاوی - قانون و ذخیره خوارزمشاهی و نظایر آن در جهت مبارزه با بیماریها قدم های بزرگی را برداشته اند.

تاریخ مبارزه با بیماریها در زمان معاصر با افتتاح دارالفنون توسط میرزا تقی خان امیرکبیر شروع شده است.

دکتر پولاک اتریشی و دکتر شلیمی هلندی اولین مدرسهای علوم پزشکی نوین در دارالفنون بوده اند که کتبی درباره بیماریهای بومی رایج در ایران و نحوه مقابله با آنها نوشته اند.

دکتر کلوکه فرانسوی واکسیناسیون علیه آبله را در ایران پیشنهاد کرد.

دکتر تولوزان در سال ۱۲۴۳ تاسیس سازمانی را بنام مجلس حفظ الصحة پیشنهاد کرد که این سازمان وظایف قرنطینه و واکسیناسیون را به عهده داشت. در سال ۱۲۹۹ فروغی - لقمان ادهم و نصرت الدوله فیروز در قالب یک هیئت نمایندگی با دکتر رو (Raux)، رئیس وقت انستیتو پاستور فرانسه ملاقات نمودند و درخواست کردند که شعبه ای از انستیتو پاستور در ایران افتتاح شود که این درخواست مورد قبول واقع شد و اولین رئیس این انستیتو در ایران دکتر مستنار، بعد دکتر گراندل و بعد دکتر ابوالقاسم بهرامی بود. انستیتو پاستور وظیفه تهیه واکسن های هاری - حصبه و مواد آزمایشگاهی را برعهده داشت.

در راستای مبارزه با بیماریها در سال ۱۳۰۹، انستیتو رازی در یک مزرعه دولتی در حصارک تهران توسط دکتر دلپی تاسیس شد. در سالهای ۱۳۱۰ تا ۱۳۲۰ واکسن های بیماریهای حیوانی در این انستیتو تهیه می شد و در سال ۱۳۲۱ شمسی به علت بروز اپیدمی دیفتری، به توصیه دکتر قریب و دکتر اقبال قرار شد سرم ضد دیفتری در این مرکز تهیه شود و دکتر میرشمسی به این کار اقدام نمود.

از سال ۱۳۳۳ به بعد واکسن ۳ گانه برای اداره کل بهداشت ساخته شد و بعداً واکسن های ضد سرخک و فلج اطفال نیز به تولیدات این انستیتو اضافه شد که تولید آنها بطور عمده مدیون فعالیت های دکتر میرشمسی و همکاران وی می باشد.

به منظور ساماندهی مبارزه با بیماریها در کشور، به تدریج اداره کل مبارز به بیماریهای واگیر تاسیس شد و در سال ۱۳۵۱ به موازات آن اداره کل مبارزه با بیماریهای غیرواگیر نیز تاسیس شد و در حال حاضر به صورت ادغام یافته، تحت عنوان مدیریت مبارزه با بیماریها در کشور انجام وظیفه می کند.



به منظور تربیت کادر پزشکی و بهداشتی در سال ۱۳۱۳ دانشکده پزشکی تاسیس شد. تاریخچه تربیت کادر مبارزه با بیماریها به تاسیس انستیتو مالاریولوژی برمی گردد که بعداً به دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی تبدیل شد که به تربیت نیروهای بهداشتی پرداخت.

بعد از انقلاب اسلامی، در سال ۱۳۶۲ طرح تربیت تکنسین های مبارزه با بیماریها با هدف ارائه خدمات بهداشتی - درمانی به ساکنین مناطق روستایی و عشایری کشور به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و از سال ۱۳۶۴ از طریق آزمون سراسری از میان داوطلبین روستایی اقدام به پذیرش دانشجو شد. این برنامه از سال ۱۳۷۶ در قالب رشته کاردانی بهداشت عمومی با گرایش مبارزه با بیماریها تاسیس و کماکان ادامه دارد. برنامه های درسی رشته مبارزه با بیماریها، همزمان با تغییر الگوی بیماریها در کشور تاکنون دوبار، یکبار در سال ۱۳۷۸ و یکبار در سال ۱۳۸۲ مورد بازنگری قرار گرفته و در سال ۱۳۸۳ نیز توسط هیئت ارزشیابی رشته بهداشت عمومی مورد پژوهش و بازبینی نهایی قرار گرفته که در این مجموعه آورده شده است.

#### فلسفه (باورها) :

ما معتقدیم که برخورداری از « سلامت » حق همه انسانها است. در این راستا دانش آموختگان این رشته با انجام اقداماتی جهت « مبارزه با بیماریها » در تامین، حفظ ، و ارتقای سلامت جامعه می کوشند. ما معتقدیم دانش آموختگان این رشته بایستی با بینش « سلامت نگر»، «جامعه نگر»، « آینده نگر» و پژوهشگرا با استفاده از استراتژیها و تکنولوژی مناسب ، جلب مشارکت مردم در امور، همکاریهای بین بخشی و در نظر گرفتن عدالت اجتماعی و اصل برابری انسانها و بادر نظر گرفتن اولویتهای ملی و منطقه ای به ارائه خدمات مورد نظر بپردازند. ما اعتقاد داریم که خدمات بهداشتی می تواند به صورت ادغام یافته ارائه شود، لذا دانش آموختگان این رشته بایستی اطلاعات و توانمندیهای لازم را به صورت چندپیشه ای (Multidisciplinary) کسب نمایند.

#### رسالت :

رسالت این رشته تربیت نیروهای معتقد ، آشنا و عامل به مفاهیم، مبانی و استراتژیهای مبارزه با بیماریها و تامین، حفظ و ارتقای سلامت جامعه تحت پوشش است.



## دور نما (Vision):

در این برنامه انتظار داریم در ده سال آینده :

- ◆ فراگیرندگان طبق آخرین استانداردهای جهانی، آموزش ببینند.
- ◆ دانش آموختگان این رشته جایگاه علمی خود را در بخش مبارزه با بیماریها تثبیت نمایند.
- ◆ خدمات دانش آموختگان منجر به ارتقای شاخصهای مربوط به « کنترل بیماریها» در جمعیتها تحت پوشش شود .

## اهداف :

اهداف تربیت نیرو در دوره کاردانی رشته بهداشت عمومی با گرایش مبارزه با بیماریها عبارتند از :

- (۱) تربیت نیروهایی با آگاهی و عملکرد همسو با نیازهای جامعه
- (۲) تربیت نیروهایی که با موضوعاتی از قبیل: بیماریابی / اسکرینینگ / ارجاع بیماران / پیشگیری و کنترل بیماریها / عوامل خطرزا// سیستم ارائه خدمات کشوری و ... آشنا باشند.
- (۳) تربیت نیروهایی که قادر باشند بیماریهای شایع بومی منطقه تحت پوشش خود را شناسایی کنند.
- (۴) در پیشبرد برنامه های آموزش بهداشت نقش موثر داشته باشند.
- (۵) در انجام پژوهشهای کاربردی Health System Research (H.S.R) دخالت داشته باشند.
- (۶) تربیت نیروهایی که قادر باشند بصورت چندپیشه عمل نمایند.

## نقش ها :

دانش آموختگان این رشته در حرفه آینده خود در جامعه نقشهای زیر را برعهده خواهند داشت:

- ۱- نقش آموزشی : آموزش به بیماران - افراد پر خطر (high-risk) و در معرض خطر (at - risk)
- ۲- نقش پژوهشی : کمک به پژوهشهای کاربردی (HSRs) در عرصه های بهداشتی کشور
- ۳- نقش پیشگیری کننده : ارائه خدمات پیشگیری سطح نخست، اول، دوم و سوم با انجام اقداماتی نظیر آموزش، واکسیناسیون ، مراقبت و جداسازی، کمک به : پیشگیریهای دارویی، بیماریابی، غربالگری بیماریها، و کمک به تشخیص و درمان بیماریها، تحت نظارت پزشک مسئول
- ۴- نقش اجرایی : انجام امور اجرایی مربوط به حرفه





## تحلیل وظایف حرفه ای :

۱- نقش آموزشی : وظایف آموزشی دانش آموختگان این رشته در این نقش عبارتند از :

- آموزش افراد تحت پوشش خدماتی

۲- نقش پژوهشی : وظایف در این نقش عبارتند از :

- شرکت در انجام مصاحبه های پژوهشی

- گردآوری داده های پژوهشهای کاربردی در مطالعات HSR

۳- نقش پیشگیری کننده : وظایف در این نقش عبارتند از :

- شرکت در برنامه های واکسیناسیون کشوری

- بررسی نیازهای مربوط به واکسن

- نگهداری زنجیره سرما

- شناسایی افراد در معرض خطر (at-risk) و پرخطر (high-risk)

- شرکت در برنامه های مربوط به عفونت زدایی - سم پاشی و ... برحسب نیاز

- شرکت در برنامه های مراقبت - جداسازی و قرنطینه

- کمک به برنامه های شیمیوپروفیلاکسی - غربالگری و تشخیص به موقع بیماریها (تحت نظارت

پزشک)

۴- نقش اجرایی : در این نقش فارغ التحصیلان این رشته وظایف زیر را بعهده دارند :

- کمک به بیماریابی و ارجاع موارد به پزشک

- شرکت در برنامه های کنترل بیماریها در شرایط عادی و اضطراری بصورت منطقه ای ، استانی یا ملی

- بررسی نیازهای دارویی و تجهیزاتی مورد نیاز

## استراتژیهای آموزشی :

• بهره گیری از استراتژی تلفیقی آموزشی ( استفاده از استراتژی استاد محوری یا شاگرد محوری برحسب نیاز).

• بهره گیری از عرصه های عملی و واقعی کار و عرصه های شبیه سازی شده

• جامعه نگری ( Community Orientation )

• استفاده از شیوه های مبتنی بر مشکل (Problem Oriented) برحسب مورد



- بهره‌گیری از تلفیق (Integration) در عرصه‌های کاری

#### شرایط و نحوه پذیرش دانشجوی:

از طریق آزمون سراسری انجام می‌شود.

#### رشته‌های مشابه در داخل کشور:

در داخل کشور، رشته‌های مشابهی با مشخصات این رشته وجود ندارد.

#### رشته‌های مشابه در خارج کشور:

در خارج کشور، دوره‌های کوتاه مدت آموزشی، شبیه این رشته توسط WHO و بعضی از مراکز کنترل بیماریها ارائه می‌شود.

#### شرایط مورد نیاز برای راه اندازی رشته:

مطابق ضوابط و شرایط شورای نظارت، ارزشیابی و گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور.

#### شرایط بورسیه شدن:

دانشجویان این رشته تاکنون بورسیه نشده‌اند.





## دوره کاردانی بهداشت عمومی

### ب) گرایش بهداشت خانواده

#### Public Health Associate Degree

#### Majore: Family Health

#### تعریف رشته :

رشته بهداشت خانواده، شاخه ای از علوم بهداشتی است که دانش آموختگان آن، جهت تامین، حفظ و ارتقای سلامت اعضای خانواده، به ویژه مادران و کودکان می کوشند. دانش آموختگان این رشته برای به ثمر رساندن برنامه های بهداشتی، با تاکید بر مراقبت از اعضای خانواده، بازوهای اجرایی موثری هستند که وظایف خود را تحت نظارت مسئولین بهداشتی- درمانی در نظام ارائه خدمات بهداشتی- درمانی به انجام می رسانند.

#### تاریخچه :

انسان در گذر زمان با به دست آوردن تجارب مختلف در متن تمدنهای گوناگون بشری به تدریج به سوی چگونگی تامین « سلامت » و کنترل بیماریها گرایش پیدا نموده است. دست آوردهای بشری در دوره انقلاب صنعتی در مواجهه با پیدایش مسائل جدیدی از قبیل: شیوع بیماریها، بروز اپیدمی های مختلف، پیدایش مسائل مربوط به محیط زیست و محیط کار، مهاجرت ها و مسائل جمعیتی، روز به روز شفاف تر شد و در نهایت به تدریج حیطه « پزشکی پیشگیری » از حیطه پزشکی مبتنی بر درمان استقلال بیشتری یافت. پزشکی پیشگیری در مسیر تکاملی خود با عنوان کلی بهداشت عمومی در حیطه های « کنترل بیماریها »، « مهندسی اجتماعی » و نهایتاً « بهداشت برای همه » تکامل یافت.

در کشور ما در سال ۱۳۶۲ طرح تربیت تکنسین های بهداشت خانواده و مبارزه با بیماریها با هدف ارائه خدمات بهداشتی - درمانی به ساکنین مناطق روستایی و عشایری کشور به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. در پی آن از سال تحصیلی ۶۴ در دو رشته مذکور از طریق آزمون سراسری و به شیوه نیمه متمرکز از میان داوطلبین روستایی اقدام به پذیرش دانشجویان متعهد به خدمت شد. این برنامه با مختصر تغییر، از سال ۱۳۷۶ در قالب رشته کاردانی بهداشت عمومی با گرایش بهداشت خانواده و مبارزه با بیماریها و

با هدف تربیت نیرو برای مراکز بهداشتی - درمانی کشور، از طریق آزمون سراسری اقدام به پذیرش دانشجو شد که کماکان ادامه دارد. برنامه های درسی این دو رشته یکبار در تاریخ ۱۳۷۸ مورد بازبینی قرار گرفته و بازنگری مجدد در سال ۱۳۸۲ انجام پذیرفته است.

رشته بهداشت خانواده، از شاخه های اصلی رشته بهداشت عمومی است که در کلیه موارد مذکور، به ایفای وظایف خود می پردازد. باتوجه به اهمیت تامین سلامت مادران و کودکان و با پذیرش نظام ارائه خدمات بهداشتی درمانی مبتنی بر سیستم شبکه های بهداشتی - درمانی در ایران، بهداشت خانواده جایگاه واقعی خود را یافت و بر همان اساس ضرورت تدوین برنامه درسی این رشته احساس شد که آخرین بازنگری در سرفصل دروس این رشته در سال ۱۳۸۲ صورت پذیرفته است. و در سال ۱۳۸۳ نیز توسط هیئت ارزشیابی رشته بهداشت عمومی مورد پژوهش و بازبینی نهایی قرار گرفته که در این مجموعه آورده شده است.

#### فلسفه (باورها) :

ما معتقدیم که برخورداری از «سلامت» حق همه انسانها است. از طرفی براین باوریم که «سلامت نسلهای کنونی و آینده» تامین کننده توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خواهد بود. در این راستا دانش آموختگان این رشته بایستی به تامین، حفظ و ارتقای سلامت به ویژه برای مادران، کودکان و سالمندان به عنوان آسیب پذیرترین اعضای خانواده نگاه ویژه داشته باشند. دانش آموختگان این رشته بایستی به اصل «برابری انسانها»، توجه ویژه داشته باشند و خدمات خود را باتوجه به اولویتهای ملی به اقشار مختلف اعم از شهری و روستایی - غنی و فقیر - بومی و غیربومی (در صورت تقاضا) و نظایر آن بطور یکسان ارائه نمایند.

بطور خلاصه ما تامین، حفظ و ارتقای سلامت را به عنوان یک وظیفه دینی - اخلاقی و ملی تلقی

می کنیم.

#### رسالت :

رسالت موسسات آموزشی تربیت کننده نیرو در رشته بهداشت خانواده، تربیت نیروهای آشنا، معتقد

و عامل به مفاهیم، مبانی و راهکارهای تامین - حفظ و ارتقای سلامت برای اعضای خانواده است.



## دور نما (Vision):

- ❖ دستیابی به آخرین دست آوردهای علمی و تکنولوژیک بهداشت عمومی در شاخه بهداشت خانواده در سطح استانداردهای جهانی در طول ۱۰ سال آینده
- ❖ تثبیت جایگاه علمی دانش آموختگان رشته در نظام ارائه خدمات کشور
- ❖ ارتقای شاخصهای مهم سلامت در خانواده های تحت پوشش خدمت دانش آموختگان

## اهداف کلی:

- ۱) آشنایی فراگیرندگان این رشته با مفاهیم مرتبط با چگونگی تامین، حفظ و ارتقای سلامت در سطح جامعه، به ویژه برای اعضای خانواده
- ۲) کسب اطلاعات و توانمندیهای نگرشی و عملی ضروری در زمینه های شیوه های آموزش در جامعه - نحوه مراقبت از اعضای خانواده - راهنمایی خانواده ها - پژوهشهای کاربردی و مدیریت کنترل بیماریها.

## نقش ها:

نقش های دانش آموختگان این رشته در جامعه عبارتند از:

- ۱- نقش آموزشی: آموزش به خانواده ها به ویژه مادران در زمینه های مختلف حرفه ای با هدف ارتقای سطح آگاهی، نگرش و عملکرد بهداشتی در آنها
- ۲- نقش مراقبتی و پایشی: مراقبت از اعضای خانواده ها، بویژه مادران و کودکان و پایش سلامت آنها در نظام ارائه خدمات بهداشتی درمانی
- ۳- نقش مشاوره ای: راهنمایی خانواده ها درباره مشکلات مربوط به سلامت اعضای خانواده
- ۴- نقش پژوهشی: کمک به پژوهشهای کاربردی (HSRs) در عرصه های بهداشتی کشوری
- ۵- نقش اجرایی: کمک به مسئولین در اجرای برنامه های بهداشتی نظیر: کنترل اپیدمیها، شرایط اضطراری و ...

## تحلیل وظایف حرفه ای:

۱- نقش آموزشی: وظایف آموزشی دانش آموختگان این رشته در این نقش عبارتند از:

- آموزش به مادران در دوران بارداری، شیردهی، یائسگی



- آموزش و مشاوره پیش از ازدواج به افراد تحت پوشش

۲- نقش مراقبتی و پایشی : وظایف در این نقش عبارتند از :

- مراقبت قبل و بعد از زایمان مادران

- مراقبت اطفال در دوران نوزادی، شیرخواری و قبل از مدرسه (واکسیناسیون - کارت رشد و ...)

- پایش سلامت کودکان مدرسه ای برحسب لزوم

۳- نقش مشاوره ای : وظایف در این نقش عبارتند از :

- راهنمایی خانواده ها درباره مشکلات مربوط به سلامت اعضای خانواده

۴- نقش پژوهشی : وظایف در این نقش عبارتند از :

- شرکت در انجام مصاحبه های پژوهشی

- گردآوری داده های پژوهشهای کاربردی در مطالعات HSR

۵- نقش اجرایی : وظایف در این نقش عبارتند از :

- شرکت در برنامه های بهداشت مدارس

- ارائه خدمات تنظیم خانواده به افراد تحت پوشش

- نظارت بر چگونگی تشکیل و تکمیل پرونده برای خانوارهای تحت پوشش

- ارجاع موارد ضروری به پزشک مسئول

- بررسی نیازهای تدارکاتی مراکز ارائه خدمات و تنظیم گزارش مربوط به آن

- کمک به انجام برنامه های بهداشتی منطقه ای ، استانی و ملی

- کمک به انجام وظایف سایر واحدهای مراکز بهداشتی - درمانی در موارد ضروری

### استراتژیهای آموزشی :

- بهره گیری از استراتژی تلفیقی معلم محور (Teacher Centered) و دانشجو محور (Student Centered) در آموزشهای تئوری برحسب مورد.
- بهره گیری از عرصه های واقعی کار جهت انجام کارآموزی در عرصه



- بهره‌گیری از روشها و عرصه‌های شبیه‌سازی شده در آموزشهای نظری و عملی  
 ضمناً حسب مورد در آموزشها از روشها و عرصه‌های شبیه‌سازی شده - آموزشهای ادغام یافته در  
 عرصه‌های کارآموزی که عمدتاً چندپیشه هستند نیز استفاده می‌شود. بطور کلی، استراتژی حاکم،  
 استراتژی معلم محوری و کارآموزی در عرصه‌های کار واقعی است.



### شرایط و نحوه پذیرش دانشجو:

از طریق آزمون سراسری انجام می‌شود.

### رشته‌های مشابه در داخل کشور:

در داخل کشور، رشته‌های مشابهی با مشخصات این رشته وجود ندارد.

### رشته‌های مشابه در خارج کشور:

در خارج کشور، دوره‌های کوتاه مدت آموزشی، شبیه این رشته توسط WHO و بعضی از مراکز  
 کنترل بیماریها ارائه می‌شود.

### شرایط مورد نیاز برای راه اندازی رشته :

مطابق ضوابط و شرایط شورای ارزشیابی و گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور.

### شرایط بورسیه شدن:

دانشجویان این رشته تاکنون بورسیه نشده‌اند.

## فصل دوم:

### مشخصات دوره

### کاردانی بهداشت عمومی

### درگرایش های مبارزه با بیماریها و بهداشت خانواده





## طول دوره وشکل نظام آموزشی :

طول دوره : طول دوره کاردانی بهداشت عمومی درگرایش های مبارزه با بیماریهاو بهداشت خانواده مطابق آیین نامه آموزشی دوره های کاردانی ، کارشناسی ناپیوسته و کارشناسی پیوسته مصوب شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی می باشد .

تعداد واحدهای درسی : تعداد واحدهای درسی دوره کاردانی بهداشت عمومی درگرایش های مبارزه با بیماریهاو بهداشت خانواده ۶۷ واحد به شرح ذیل می باشد .

واحدهای گرایش مبارزه با بیماریها به ترتیب زیر تقسیم می شود :

الف ( عمومی	۱۳ واحد
ب ( پایه	۱۰ واحد
ج ( اصلی	۱۴ واحد
د ( اختصاصی	۱۸ واحد
هـ ( کارآموزی درعرصه	۱۲ واحد

واحدهای گرایش بهداشت خانواده به ترتیب زیر تقسیم می شود :

الف ( عمومی	۱۱ واحد
ب ( پایه	۱۰ واحد
ج ( اصلی	۱۳ واحد
د ( اختصاصی	۲۱ واحد
هـ ( کارآموزی درعرصه	۱۲ واحد



## الف) دروس عمومی دوره کاردانی بهداشت عمومی درگرایش های مبارزه با بیماریهاو

### بهداشت خانواده :

ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت	
			نظری	عملی
۱	❖ یکی از دروس گروه مبانی نظری اسلامی	۲	۳۴	---
۲	❖ یکی از دروس گروه اخلاق اسلامی	۲	۳۴	---
۳	فارسی	۳	۵۱	---
۴	زبان خارجی	۳	۵۱	---
۵	• جمعیت و تنظیم خانواده	۲	۳۴	---
۶	تربیت بدنی	۱	---	۳۴
جمع		۱۳	۲۰۴	۳۴
			۲۳۸	

- با توجه به این که دانشجویان گرایش بهداشت خانواده مباحث جمعیت و تنظیم خانواده را در سرفصل های دروس اختصاصی می گذرانند، از گذراندن این درس به عنوان درس عمومی معاف می باشند.

❖

گروه	عنوان درس	تعداد واحد	ساعت
مبانی نظری اسلام	اندیشه اسلامی (امیدا و معاد)	۲	۳۴
	اندیشه اسلامی ۲ (نبوت و امامت)	۲	۳۴
	انسان در اسلام	۲	۳۴
	حقوق اجتماعی و سیاسی در اسلام	۲	۳۴
اخلاق اسلامی	فلسفه اخلاق (باتکیه بر مباحث تربیتی)	۲	۳۴
	اخلاق اسلامی (مبانی و مفاهیم)	۲	۳۴
	آیین زندگی (اخلاق کاربردی)	۲	۳۴
	عرفان عملی اسلام	۲	۳۴



(ب) دروس پایه دوره کاردانی بهداشت عمومی در گرایش های بهداشت خانواده و مبارزه با بیماریها

پیشنیاز	ساعت			واحد	نام درس	کد درس
	جمع	عملی	نظری			
	۱۷	-	۱۷	۱	فیزیک عمومی	۰۱
	۱۷	-	۱۷	۱	شیمی عمومی	۰۲
	۴۳	۱۷	۲۶	۲	تشریح و فیزیولوژی	۰۳
	۳۴	-	۳۴	۲	روانشناسی و بهداشت روان	۰۴
	۳۴	-	۳۴	۲	اصول و مبانی جامعه شناسی	۰۵
	۵۱	۳۴	۱۷	۲	آمار حیاتی مقدماتی	۰۶
				۱۰	جمع	



ج) دروس اصلی دوره کاردانی بهداشت عمومی در گرایش مبارزه با بیماریها

پیشنیاز	ساعت			واحد	نام درس	کد درس
	جمع	عملی	نظری			
۰۳	۳۴	-	۳۴	۲	کلیات پزشکی و بهداشت	۰۷
۰۳	۲۶	۱۷	۹	۱	کمکهای اولیه	۰۸
-	۳۴	-	۳۴	۲	اصول تغذیه	۰۹
۰۳	۱۷	-	۱۷	۱	فارماکولوژی	۱۰
۱۴	۱۷	-	۱۷	۱	مصون سازی فعال و انفعالی	۱۱
-	۱۷	-	۱۷	۱	اصول و کلیات خدمات بهداشتی	۱۲
-	۶۸	۳۴	۳۴	۳	میکروبیولوژی (۱) (قارچ شناسی و انگل شناسی)	۱۳
-	۶۸	۳۴	۳۴	۳	میکروبیولوژی (۲) (باکتری و ویروس)	۱۴
-				۱۴	جمع	



ج) دروس اصلی دوره کاردانی بهداشت عمومی در گرایش بهداشت خانواده

پیشنیاز	ساعت			واحد	نام درس	کد درس
	جمع	عملی	نظری			
۰۳	۳۴	-	۳۴	۲	کلیات پزشکی و بهداشت	۰۷
۰۳	۲۶	۱۷	۹	۱	کمکهای اولیه	۰۸
-	۳۴	-	۳۴	۲	اصول تغذیه	۰۹
۰۳	۳۴	-	۳۴	۲	فارماکولوژی	۱۰
۱۳	۱۷	-	۱۷	۱	مصون سازی فعال و انفعالی	۱۱
-	۱۷	-	۱۷	۱	اصول و کلیات خدمات بهداشتی	۱۲
-	۸۵	۳۴	۵۱	۴	میکروبیولوژی (باکتری شناسی، ویروس شناسی و قارچ شناسی و انگل شناسی)	۱۳
				۱۳	جمع	



د) دروس اختصاصی دوره کاردانی بهداشت عمومی در گرایش مبارزه با بیماریها

پیشنیاز	ساعت			واحد	نام درس	کد درس
	جمع	عملی	نظری			
۱۴ و ۱۳ و ۰۹	۳۴	-	۳۴	۲	بهداشت مواد غذایی	۱۵
-	۴۳	۱۷	۲۶	۲	کلیات و اصول اپیدمیولوژی	۱۶
-	۳۴	-	۳۴	۲	اصول بهداشت محیط	۱۷
۱۷	۱۷	-	۱۷	۱	اقدامات بهداشتی در شرایط اضطراری	۱۸
۰۷ و ۰۳	۱۷	-	۱۷	۱	بهداشت حرفه ای	۱۹
۱۲	۳۴	-	۳۴	۲	مدیریت و نظارت در مراکز بهداشتی درمانی کشور	۲۰
-	۳۴	-	۳۴	۲	آموزش بهداشت و ارتباطات	۲۱
-	۳۴	۳۴	-	۱	تکنولوژی آموزشی	۲۲
۱۶	۳۴	-	۳۴	۲	اپیدمیولوژی بیماریهای شایع در ایران	۲۳
-	۴۳	۱۷	۲۶	۲	حشره شناسی پزشکی و مبارزه با ناقلین، سموم آفت کش و کاربرد آنها	۲۴
-	۱۷	-	۱۷	۱	برنامه های ملی مبارزه با بیماریها	۲۵
				۱۸	جمع	



د) دروس اختصاصی دوره کاردانی بهداشت عمومی در گرایش بهداشت خانواده

پیشنیاز	ساعت			واحد	نام درس	کد درس
	جمع	عملی	نظری			
-	۲۶	۱۷	۹	۱	بهداشت دهان و دندان	۱۴
-	۴۳	۱۷	۲۶	۲	بهداشت دانش آموزان و مدارس	۱۵
-	۴۳	۱۷	۲۶	۲	کلیات و اصول اپیدمیولوژی	۱۶
-	۳۴	-	۳۴	۲	اصول بهداشت محیط	۱۷
-	۱۷	-	۱۷	۱	بهداشت سالمندان	۱۸
-	۳۴	-	۳۴	۲	بیماریهای شایع نوزادان و کودکان و راههای پیشگیری از آن در ایران	۱۹
۱۲	۳۴	-	۳۴	۲	مدیریت و نظارت در مراکز بهداشتی درمانی کشور	۲۰
-	۳۴	-	۳۴	۲	آموزش بهداشت و ارتباطات	۲۱
-	۳۴	۳۴	-	۱	تکنولوژی آموزشی	۲۲
۱۶	۳۴	-	۳۴	۲	اپیدمیولوژی بیماریهای شایع در ایران	۲۳
۰۹	۳۴	-	۳۴	۲	تغذیه کاربردی و رژیمهای غذایی با تاکید بر مادر و کودک	۲۴
-	۳۴	-	۳۴	۲	جمعیت و تنظیم خانواده	۲۵
				۲۱	جمع	



## هـ) کارآموزی در عرصه دوره کاردانی بهداشت عمومی

(گرایش مبارزه با بیماریها)

ساعت	تعداد واحد	کارآموزی	کد درس
۶۱۲	۱۲	کارآموزی در عرصه	۲۶
۶۱۲	۱۲	جمع	

کارآموزی در عرصه می بایست پس از گذراندن کلیه دروس دوره انجام پذیرد.

محل کارآموزی در عرصه بنا به تشخیص گروه آموزشی در مراکز بهداشتی درمانی و جامعه تحت پوشش آن مراکز می باشد.

توضیح:

تعداد ساعات کارآموزی در عرصه بر مبنای هر واحد ۵۱ ساعت محاسبه شده است.





هـ) کارآموزی در عرصه دوره کاردانی بهداشت عمومی

( گرایش بهداشت خانواده )

ساعت	تعداد واحد	کارآموزی	کد درس
۶۱۲	۱۲	کارآموزی در عرصه	۲۶
۶۱۲	۱۲	جمع	

کارآموزی در عرصه می بایست پس از گذراندن کلیه دروس دوره انجام پذیرد.

محل کارآموزی در عرصه بنا به تشخیص گروه آموزشی در مراکز بهداشتی درمانی و جامعه تحت پوشش آن مراکز می باشد.

توضیح :

تعداد ساعات کارآموزی در عرصه بر مبنای هر واحد ۵۱ ساعت محاسبه شده است.



## فصل سوم:

مشخصات دروس دوره کاردانی بهداشت عمومی  
درگرایش های مبارزه با بیماریها و بهداشت خانواده



## فیزیک عمومی

### هر دو گرایش

کد درس : ۰۱

پیشنیاز : ندارد

تعداد واحد : ۱

نوع واحد : نظری

هدف : یادآوری و تکمیل اطلاعات آموزشی داده شده در دبیرستان با تاکید بر خواص گازها، مایعات، حرارت و نور

شرح درس :

پدیده های فیزیکی و مباحث مربوط به آن بدون تردید با سلامتی انسان و کیفیت زندگی آنها رابطه تنگاتنگ دارد. در این درس این پدیده ها از جمله مباحث مربوط به ارتعاشها، صوت، نور، اشعه، دما، رطوبت، فشار و غیره و ارتباط آنها با سلامتی انسان مورد بحث قرار می گیرد.

سرفصل درس : (۱۷ ساعت)

- آحاد و مقیاس ها در سیستم های مختلف، نیرو، تعادل اجسام
- فشار در گازها و داخل مایعات، فشارسنج ها و پمپ ها
- گرما، دما و انواع دماسنج ها، رطوبت مطلق و نسبی و طرق سنجش آنها
- روشهای انتقال گرما
- ارتعاش، صوت و نور
- انواع اشعه

منابع :

با نظر استاد مربوطه تعیین خواهد شد.

ارزشیابی دانشجو :

- ارزشیابی مستمر : ارزشیابی های کتبی دوره ای
- ارزشیابی نهایی : آزمون کتبی



## شیمی عمومی

### هر دو گرایش

کد درس : ۰۲

پیشنیاز : ندارد

تعداد واحد : ۱

نوع واحد : نظری

هدف : یادآوری و تکمیل دروس شیمی دبیرستان و آشنایی با اصول فعل و انفعالات شیمیایی در بدن

شرح درس :

در بدن انسان واکنش های شیمیایی بیشماری اتفاق می افتد که منشا اعمال حیاتی بسیاری است. لازمه آشنایی بانحوه انجام این واکنش ها و اطلاع از اهمیت آنها در اعمال حیاتی، یادآوری و تکمیل مباحث شیمی عمومی آموزش داده شده در دبیرستان است که موضوع این درس خواهد بود.

سرفصل درس : (۱۷ ساعت)

- مفاهیم اساسی شیمی
- ترکیبات و پیوندهای شیمیایی
- معادلات شیمیایی
- تهیه محلولها (محلولهای اشباع شده، اشباع نشده و نرمال)
- pH یونیزاسیون اسیدها، بازها و املاح، محلولهای تامپون و اهمیت ثبوت و نقش تامپونها در اعمال بیولوژیک، واکنش های اکسیداسیون و احیاء و موازنه آنها و اهمیت آنها در اعمال حیاتی

منابع :

به عهده استاد مربوطه خواهد بود.

ارزشیابی دانشجو :

- آزمون کتبی



## تشریح و فیزیولوژی

### هر دو گرایش

کد درس : ۰۳

پیشنیاز : ندارد

تعداد واحد : ۲

نوع واحد : نظری - عملی

هدف : آشنایی با ساختمان و اعمال دستگاههای بدن انسان

شرح درس :

مباحث مربوط به تشریح و فیزیولوژی بدن انسان از ارکان علوم پزشکی و بهداشتی است که تمام دانش آموختگان این رشته ها در مباحث دیگر به آنها نیازمندند. آشنایی با ساختمان عملکرد و ارتباطات بافتهای مختلف بدن و نتایج حاصل از این هماهنگی و تاثیر متقابل مورد بحث این درس خواهد بود.

سرفصل درس : (۴۳ ساعت)

الف ( نظری ) : (۱/۵ واحد، ۲۶ ساعت)

- فیزیولوژی سلولی
  - ساختمان بافتهای پوششی ، عضلانی ، همبندی و چربی
  - ساختمان استخوان و غضروف و استخوانبندی بدن بطور خلاصه
  - عضلات، ساختمان و عمل
  - ساختمان و عمل دستگاه عصبی مرکزی
  - تشریح و فیزیولوژی چشم و گوش به اختصار
  - تشریح و فیزیولوژی مختصر قلب و گردش خون
  - خون
  - تشریح و فیزیولوژی دستگاه تنفس
  - تشریح و فیزیولوژی دستگاه گوارش
  - تشریح و فیزیولوژی دستگاه دفع ادرار
  - تشریح و فیزیولوژی دستگاه تناسلی مرد و زن
  - تشریح و فیزیولوژی دستگاه غدد درون ریز
- ب ( عملی ) : ۰/۵ واحد ، ۱۷ ساعت
- مطالب فوق روی مولاژ تدریس شود.



منابع :

- ۱- فیزیولوژی گاتیون (آخرین ترجمه )
- ۲- آناتومی عمومی ، تالیف دکتر محمدعلی نراقی (آخرین چاپ )

ارزشیابی دانشجو :

- آزمون کتبی
- آزمون آزمایشگاهی و استفاده از مولاژ



# روانشناسی و بهداشت روان

## هر دو گرایش

کد درس : ۰۴

پیشنیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف: درک و بررسی اصول و قواعد روانشناسی و آشنایی با مفاهیم بهداشت روانی

شرح درس:

باتوجه به اینکه سلامت را برخورداری از رفاه کامل جسمی، روانی و اجتماعی تعریف می کنند. با نظر به اهمیت بهداشت روانی در سلامت انسان آشنایی با اصول و قواعد روانشناسی و اختلالات شخصیتی و نیز اطلاع از عوامل تهدیدکننده سلامت روان و نقش سطوح ۳ گانه پیشگیری در دوری از این عوامل و برنامه های کشوری در این زمینه می تواند مفید باشد.

سرفصل درس: (۳۴ ساعت)

الف - روانشناسی:

تعریف روانشناسی - وراثت محیط و رفتار فرد - جنبه های مختلف رشد انسان از نظر بدنی، عاطفی، عقلانی و اجتماعی - رفتارهای اجتماعی - احتیاجات اساسی انسان - رفتار عادی و غیر عادی - تفکر و خصوصیات آن - هوش و انواع آن - شخصیت و اختلالات آن - نقش اختلال شخصیت در گرایش به مواد مخدر

ب- بهداشت روان:

- تعریف بهداشت روان

ارتباط متقابل سلامت جسم با سلامت روان

- شاخصهای سلامت روان
- عوامل خطر (Risk Factors) در ابتلا به اختلالات و بیماریهای روانی
- نقش جامعه، خانواده و افراد خاص در سلامت روان
- نقش ایمان و معنویت در سلامت روان.
- اختلالات خلقی و اضطرابی.
- مشکلات خاص دوران بلوغ
- مشکلات جنسی و سلامت روان
- پیشگیری از بروز اختلالات و بیماریهای روانی در سطوح ۳ گانه پیشگیری
- اشاره به برنامه های کشوری بهداشت روان در ایران



منابع :

- ۱- کتاب جامع بهداشت عمومی ، اساتید دانشگاههای علوم پزشکی کشور، جلد ۳ ، فصل ۱۲، نشر  
ارجمند
- ۲- برنامه کشوری بهداشت روانی، تالیف دکتر جعفر بوالهروی
- ۳- گنجی، حمزه. روانشناسی عمومی سال ۱۳۸۰، تهران، رشد.

ارزشیابی دانشجو :

- آزمون نهایی (کتبی)
- ارزیابی حضور فعال در بحث های کلاسی





## اصول و مبانی جامعه‌شناسی

### هر دو گرایش

کد درس : ۰۵

پیشنیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف: آشنایی دانشجویان با مفاهیم، اصطلاحات جامعه‌شناسی و نیز شناخت علمی پدیده‌ها و امور اجتماعی

آشنایی نظری و کاربردی با اصول و روشهای کمی و کیفی جامعه و مسائل اجتماعی و بررسی انواع جوامع انسانی و ویژگیهای این جوامع در ایران

شناخت و تحلیل نهادها و موسسات اجتماعی به طور کلی و سر تکوین آن در جامعه ایران

شرح درس :

انسان موجودی اجتماعی است که با پدیده‌های اجتماعی ارتباط نزدیک دارد. مطالعه پدیده‌های اجتماعی و آشنایی با انواع جوامع انسانی و قوانین اجتماعی حاکم بر آنها و چگونگی انجام تحقیق و پژوهش در مسایل مربوط به آن برای دانشجویانی که به دلیل حضور در سیستم ارائه خدمات بهداشتی ارتباط نزدیک و مداوم با مردم و اجتماع دارند، بسیار ضروری است.

سرفصل درسی : ( ۳۴ ساعت )

۱- مفهوم و محتوای جامعه‌شناسی

- تعریف جامعه‌شناسی

- قلمرو جامعه‌شناسی

- جامعه‌شناسی و سایر علوم اجتماعی

- جامعه‌شناسی، توصیفی و کاربردی

- مکاتب مختلف جامعه‌شناسی

۲- امور پدیده‌های اجتماعی

تعریف امور اجتماعی

ماهیت و ویژگیهای امور و پدیده‌های اجتماعی

پیوستگی امور و پدیده‌های اجتماعی

۳- اصول و روشهای تحقیق در جامعه‌شناسی

- روشهای علمی در جامعه‌شناسی



- مراحل پژوهش
- کاربرد روشهای کمی و کیفی در جامعه شناسی
- قوانین جامعه شناسی و ویژگیهای آن
- مشکلات پژوهش در جامعه شناسی
- محدودیتهای ملاحظات اخلاقی در پژوهشهای اجتماعی

#### منابع :

۱- مقدمات جامعه شناسی ، دکتر منوچهر محسنی، نشر دوران، (آخرین چاپ )

#### ارزشیابی دانشجو :

- آزمون نهائی (کتبی )



## آمار حیاتی مقدماتی

### هر دو گرایش

کد درس : ۰۶

پیشنیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری - عملی

هدف: دانشجو باید در پایان ترم بتواند:

الف- اطلاعات پزشکی و بهداشتی را جمع آوری، طبقه بندی و با استفاده از جدول و نمودارهای مناسب نمایش دهد.

ب- شاخصهای مهم مرکزی و پراکندگی را برای اطلاعات جمع آوری شده پزشکی و بهداشتی محاسبه و مفهوم عملی هر یک را درک نماید.

ج- مفهوم احتمال و اهمیت توزیع نرمال را در اطلاعات پزشکی درک کند.

د- شاخص های مهم بهداشتی درمانی را محاسبه کند و مفهوم هر یک را درک نماید.

### شرح درس :

در انجام پژوهش های مختلف، آمار نقش حیاتی دارد. با جمع آوری، طبقه بندی و تجزیه و تحلیل اطلاعات در هر علم و از جمله علوم بهداشتی امکان دست یابی به مرزهای جدید دانش وجود دارد. در این درس دانشجو ضمن اطلاع از مفاهیم مرتبط با آمار حیاتی، با شاخص های مهم بهداشتی آشنا خواهد شد، تا مراحل مختلف پژوهش های کاربردی از آنها استفاده نماید.



### سرفصل درس : ( ۵۱ ساعت )

- ۱- تعریف آمار و اهمیت آن در علوم پزشکی و بهداشت
- ۲- انواع متغیرها و مقیاس های اندازه گیری
- ۳- روشهای جمع آوری اطلاعات
- ۴- طبقه بندی و نمایش اطلاعات بصورت جدول و نمودار ( توزیع فراوانی ساده و طبقه بندی شده )
- ۵- مفهوم و محاسبه توزیع تجمعی و کاربرد آن در محاسبه صدکها و چارکها
- ۶- محاسبه شاخص های مرکزی شامل میانگین، میانه و نما
- ۷- محاسبه شاخص های پراکندگی شامل دامنه تغییرات، واریانس، انحراف معیار و ضریب تغییرات
- ۸- مفهوم احتمال و احتمال حاصل ضرب و حاصل جمع
- ۹- توزیع دو جمله ای و توزیع پواسون در حد تعریف
- ۱۰- توزیع نرمال و اهمیت آن در بیان حدود طبیعی در مشاهدات پزشکی
- ۱۱- محاسبه شاخص های مهم بهداشتی و بیان مفهوم امید به زندگی

### منابع :

- ۱- روش تحقیق و نگارش مقالات علمی, دکتر شاهین آخوندزاده, دکتر دلیری همپا, انتشارات جامعه نگر, سال ۱۳۸۲
- ۲- درسنامه طب پیشگیری و پزشکی اجتماعی پارک, جلد اول, ترجمه دکتر خسرو رفائی شیرپاک, سال ۱۳۸۱, انتشارات ایلیا

### ارزشیابی دانشجو :

- آزمون نهایی (کتبی)
- آزمون دوره ای به صورت آزمونهای کتبی کوتاه



## کلیات پزشکی و بهداشت

### هر دو گرایش

کد درس : ۰۷

پیشنیاز: تشریح و فیزیولوژی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف: آشنایی دانشجویان با کلیات در باره دانستنی های پزشکی، تفسیر برخی از واژه های پزشکی مربوطه به بیماریهای قلب، اختلالات دستگاه ادراری تناسلی، اختلالات دستگاه گوارش و اختلالات وزن بدن، اختلالات دستگاه تنفس، اختلالات عروقی و عصبی و عوامل فیزیکی موثر بر سلامت بدن

شرح درس :

برای دانشجویی که در رشته بهداشت عمومی مشغول آموزش است، شناخت و آگاهی از کلیاتی درباره تاریخچه پزشکی، واژگان مهم پزشکی و مقدماتی از سلامت و بیماری دستگاههای مختلف بدن و عوامل مؤثر بر آن ضروری است این درس با سرفصل های تعیین شده تحقق این مهم را به عهده دارد.

سرفصل درس : ( ۳۴ ساعت )

اشاره به تاریخچه و رویدادهای مهم و تعیین کننده در علوم پزشکی و بهداشت نظیر :

- کشف میکروارگانیسم ها

- کشف واکسن

- کشف فرآیند گردش خون

- ابداع روشهای گردش خون

- ابداع روشهای تشخیص بیماریها

- ابداع شیوه های درمانی

- پدیده های نوین پزشکی از قبیل : سلولهای بنیادی، مهندسی ژنتیک، بارورساختن در محیط آزمایشگاه، پیوند اعضا و ...

تعریف و تشریح واژگان رایج و مهم در پزشکی و بهداشت

تعریف سلامت و بیماری - منشاء و طبقه بندی بیماریها - تعریف درد و علل آن - گذار سلامت - سیمای

سلامت در ایران و جهان - ژنتیک و سلامت

اشاره اجمالی به بیماریهای سیستم های مختلف بدن

علائم و نشانه های هشداردهنده و خطرناک در گرفتاری دستگاههای مختلف بدن

تاریخچه بهداشت در ایران و جهان



### منابع :

- ۱- کتاب جامع بهداشت عمومی، تالیف اساتید دانشگاههای علوم پزشکی کشور، جلد ۲، فصل هشتم، نشر ارجمند، ۱۳۸۳
- ۲- کتاب جامع بهداشت عمومی، تالیف اساتید دانشگاههای علوم پزشکی، جلد اول، فصل اول و دوم، نشر ارجمند، ۱۳۸۳
- ۳- منابع معین شده توسط استاد

### ارزشیابی دانشجوی :

- آزمون نهایی (کتبی)
- ارزیابی ارائه مقالات در متون کلیات پزشکی در جهان و ایران توسط دانشجو



## کمک های اولیه

### هر دو گرایش



کد درس: ۰۸

پیشنیاز: تشریح و فیزیولوژی

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری- عملی

هدف: ۱- شناخت عواملی که باعث بروز حوادث می شود و اقدامات ضروری جهت پیشگیری از حوادث و سوانح

۲- آگاهی از روشهای کمکهای اولیه و ارائه کمکهای فوری در مواقع اضطراری به منظور پیشگیری از صدمات بیشتر و نجات جان افراد از خطر آسیب و مرگ

### شرح درس :

دستاوردهای تکنولوژیک ، افزایش جمعیت و شهرنشینی هریک به سهم خود ضمن کمک به توسعه و پیشرفت انسان و جامعه عوارضی نیز همراه خود به بار آورده اند که هریک از آنها مشکلات ویژه ای برای جامعه و انسان ایجاد می کند. حوادث ، سوانح، سیل، زلزله ، تصادفات جاده ای ، برق گرفتگی ، شکستگی، جنگهای کلاسیک، شیمیایی و بیولوژیک از این قبیل موارد هستند. این درس متضمن شناخت ماهیت و چگونگی بروز این قبیل حوادث، راههای پیشگیری و چگونگی ارائه کمکهای اولیه و فوری و مدیریت این قبیل رویدادهای اضطراری است.

سرفصل درس: (۲۶ ساعت)

الف - نظری ۰/۵ واحد (۹ ساعت)

- تعریف کمک های اولیه و ارزش ، اصول و اهداف کمکهای اولیه شرایط کمک دهنده و اصول کلی برای پیشگیری از حوادث

- علائم حیاتی و اختلالات آن ، عملیات حیات بخش ، اختلالات دستگاه تنفسی ، کمکهای اولیه در اختلالات تنفسی ، انواع تنفس های مصنوعی ، اختلالات دستگاه گردش خون ، ایست قلبی ، ماساژ قلبی ، شوک و اغماء ( تعریف ، علل، علائم) روشهای پیشگیری و کمکهای فوری در برخورد با شوک ، خونریزی ها ( انواع علل، خطرات و کمکهای فوری )

- شکستگی و دررفتگی ها ، زخم ها ، انواع زخم ها ( تیر خوردگی ها ، زخمهای سوراخ شده و له شده بریدگی ها ، سوختگی ها )

- برق گرفتگی ، خفگی ، مسمومیت ها ، گزیدگی ها ، گرمزدگی و سرما زدگی



- موارد و حوادث متفرقه ( حوادث مغزی ، بیهوشی ، صرع ، تشنج ، اجسام خارجی در چشم ، گوش و حلق و بینی )

- اقدامات فوری در برخورد با سوانح ( آتش سوزی ، سیل ، زلزله ... )

- اقدامات فوری در برخورد با سوانح و حوادث زمان جنگ اعم از جنگهای کلاسیک ، شیمیایی و بیولوژیک ( حمل افراد مجروح و مصدوم

ب- عملی ۵/۰ واحد ( ۱۷ ساعت ) در اطاق پراتیک حتما به دانشجو نشان داده شود.

تمرین عملیات حیات بخش ، انواع تنفس مصنوعی و ماساژ قلبی ، بانداژهای مختلف ، ثابت نگهداشتن شکستگی ها ، بند آوردن خونریزی ، پانسمان ، بخیه کردن ، اندازه گیری فشار خون ، درجه حرارت بدن ، شمارش نبض ، حمل مجروح

#### منابع :

- ۱- کتاب راهنمای بهسازی محیط و بلایای طبیعی ، ترجمه دکتر ابوالحسن ندیم ، مهندس عصار
- ۲- اقدامات ایمنی مناسب در زمان شیوع بیماریهای واگیر ، ترجمه گروه مترجمین ، معاونت پژوهشی
- ۳- تعیین سایر منابع به عهده استاد خواهد بود.

#### ارزشیابی دانشجو :

- آزمون نهایی ( امتحان کتبی )
- آزمون عملی ( استفاده از اتاق پراتیک )
- استفاده از آزمونهای شبیه سازی شده یا آزمونهای ایستگاهی ( اسکای Osce )





## " اصول تغذیه "

### هر دو گرایش

کد درس : ۰۹

پیشنیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف: آشنایی دانشجویان با تعاریف - اهمیت و مفاهیم تغذیه، نقش تغذیه در حفظ سلامت و ارتقاء سطح سلامت فرد در جامعه و پیشگیری از بیماریها و آشنایی با نقش تغذیه در خدمات بهداشتی و درمانی ایران

شرح درس :

باتوجه به نقش تغذیه صحیح در حفظ سلامت بدن و پیشگیری از بیماریها و تاثیر کمبودهای تغذیه ای بر عملکرد ارگانهای بدن دانشجویان در طی این درس با اهمیت تغذیه، نقش تغذیه در سلامت و بیماری، تغذیه صحیح و سالم و منابع مواد مغذی و نقش فیزیولوژیک آنها در بدن آشنا می شوند.

سرفصل درس : ( ۳۴ ساعت )



- ۱- تعریف تغذیه، تاریخچه علم تغذیه
  - ۲- اهمیت تغذیه در پیشگیری از بیماریها و حفظ سلامت
  - ۳- نقش تغذیه در طیف سلامت و بیماری
  - ۴- جایگاه تغذیه در خدمات اولیه بهداشتی
  - ۵- تعریف ( غذا - مواد مغذی - گروههای غذایی - تغذیه صحیح و مناسب و سالم )
  - ۶- نقش فیزیولوژیک و منابع مواد مغذی به تفکیک زیر
    - الف - کربوئیدرات ها - انواع آن - خواص آن - نقش آن در برنامه های غذایی و بدن - منابع آن
    - ب- چربی ها - اسیدی های چرب ضروری - انواع آن - خواص آن - نقش آن در برنامه غذایی و بدن - منابع آن
    - ج- پروتئین - انواع - خواص آن - نقش آن در برنامه غذایی و بدن - منابع مهم آن
    - د- ویتامین ها :
      - محلول در آب
      - محلول در چربی
- نقش فیزیولوژیک آن در بدن و منابع آن و کمبودهای ویتامینی
- ه- املاح - نقش فیزیولوژیک آن در بدن - منابع آن کمبودهای ید، آهن و کلسیم - شاخص های ارزیابی وضعیت تغذیه در ایران - تعریف سوء تغذیه ها - انواع سوء تغذیه ها - راههای شناسایی سوء

تغذیه ها - درجات سوء تغذیه - وضعیت سوء تغذیه در ایران و جهان - دلایل ایجاد سوء تغذیه در ایران و جهان - دلایل ایجاد سوء تغذیه ها در گروه‌های مختلف سنی - نقش تغذیه در گروه‌های آسیب پذیر .

#### منابع :

- ۱- اصول تغذیه رایبسنسون ، ترجمه ناهید خلدی ، نشر سالمی
- ۲- تعیین سایر منابع درسی به عهده استاد خواهد بود.

#### ارزشیابی :

- آزمون نهایی ( بصورت کتبی )
- آزمونهای دوره ای (بصورت کتبی )



## فارماکولوژی

### در گرایش مبارزه با بیماریها

کد درس : ۱۰



پیشنیاز: تشریح و فیزیولوژی

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

هدف: آشنایی دانشجویان با بعضی داروها و تاثیر آنها در بدن انسان

شرح درس :

از آنجایی که دانشجو باید با انواع و اشکال داروها و اثرات و عوارض آنها آشنا باشد در این درس اشکال دارویی، استفاده بجا از دارو، عوارض داروها، ضد عفونی کننده ها و روش اثر داروها در بدن انسان و کاربردهای مختلف دارویی را فرا خواهد گرفت.

سر فصل درس : ( ۱۷ ساعت )

کلیاتی در باره :

تعریف دارو - روش استفاده از دارو - تقسیم بندی داروها - منشاء دارو - راههای تهیه دارو - مراحل تهیه دارو - استاندارد های دارویی - اشکال دارویی - چگونگی جذب و پخش و اثر داروها در بدن بطور خلاصه ، استفاده نابجا از دارو و طریقه نگهداری دارو ( سوسپانسیونها - شربت ها قطره ها - آمپولها ) - تداخلات دارویی - مقاومت دارویی - عوارض دارویی - سرم ها داروهای ضد عفونی ( آنتی سپتیک ) - دیترجنتها - داروهای دستگاه گوارش ( ضد زخم معده و روده - مسهل ، ضد اسهال ، ضد تهوع و استفراغ - ضد کرم - ضد دل پیچه ) - داروهای ضد سرماخوردگی - ویتامین ها و املاح - داروهای ضد حاملگی - واکسن ها و سرم ها - داروهای ضد فشار خون و داروهای قلب و عروقی و داروهای مدر - داروهای موثر بر سیستم اعصاب و مرکزی ( خواب آور - آرامبخش - بیهوش کننده - بیحس کننده موضعی ) مسکن ها و ضد دردها - حشره کش ها و اسپری ها داروهای ضد میکروبی شامل ضد باکتریها به ویژه داروهای ضد سل ضد قارچها و ضد انگلها و ضد ویروسها .

منابع :

۱- تعیین منبع درس به عهده استاد مربوطه خواهد بود.

ارزشیابی دانشجو :

• آزمون نهایی ( امتحان کتبی )

## فارماکولوژی

### در گرایش بهداشت خانواده

کد درس : ۱۰



پیشنیاز: تشریح و فیزیولوژی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف: آشنایی دانشجویان با بعضی داروها و تاثیر آنها در بدن انسان

شرح درس :

از آنجایی که دانشجویان باید با انواع و اشکال داروها و اثرات و عوارض آنها آشنا باشد در این درس اشکال دارویی، استفاده بجا از دارو، عوارض داروها، ضد عفونی کننده ها و روش اثر داروها در بدن انسان و کاربردهای مختلف دارویی را فراخواهد گرفت.

سر فصل درس : ( ۳۴ ساعت )

تعریف دارو - روش استفاده از دارو - تقسیم بندی داروها - منشاء دارو - راههای تهیه دارو - مراحل تهیه دارو - استاندارد های دارویی - اشکال دارویی - چگونگی جذب و پخش و اثر داروها در بدن بطور خلاصه ، استفاده نابجا از دارو و طریقه نگهداری دارو ( سوسپانسیونها - شربت ها قطره ها - آمپولها ) - تداخلات دارویی - مقاومت دارویی - عوارض دارویی - سرم ها داروهای ضد عفونی ( آنتی سبتیک ) - دیترجنتها - داروهای دستگاه گوارش ( ضد زخم معده و روده - مسهل ، ضد اسهال ، ضد تهوع و استفراغ - ضد کرم - ضد دل پیچه ) - داروهای ضد سرماخوردگی - ویتامین ها و املاح - داروهای ضد حاملگی - واکسن ها و سرم ها - داروهای ضد فشار خون و داروهای قلب و عروقی و داروهای مدر - داروهای موثر بر سیستم اعصاب و مرکزی ( خواب آور - آرامبخش - بیهوش کننده - بیحس کننده موضعی ) مسکن ها و ضد دردها - حشره کش ها و اسپری ها داروهای ضد میکروبی شامل ضد باکتریها به ویژه داروهای ضد سل ضد قارچها و ضد انگلها و ضد ویروسها ) .

منابع :

۲- تعیین منبع درس به عهده استاد مربوطه خواهد بود.

ارزشیابی دانشجویان :

• آزمون نهایی ( امتحان کتبی )

## مصون سازی فعال و انفعالی

### هر دو گرایش

کد درس : ۱۱

پیشنیاز: باکتری شناسی و ویروس شناسی

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

هدف: آشنایی با سیستم ایمنی بدن و چگونگی مصون کردن افراد در مقابل بیماریها

شرح درس: این درس به منظور آگاه کردن دانشجویان از دستگاه ایمنی بخش، همچنین مکانیسم های ایمنی بخش بدن، و توان تشخیص برای تزریق یا تلقیح بموقع و مناسب واکسن های مختلف و تصمیم گیری در موارد عدم تلقیح آنها و نیز توان انجام تمام واکسیناسیون های رایج در کشور به منظور پیشگیری و کنترل بیماریهای واگیر قابل پیشگیری برای دانشجویان رشته مبارزه با بیماریها پیشنهاد شده است.

سرفصل درس: نظری ۱ واحد ( ۱۷ ساعت)

کلیات ایمن سازی با توجه به شرایط و چگونگی دستگاه ایمنی بدن و خواص و صفات آنتی ژن های مختلف، انواع مصونیت و مصون سازی، پاسخ های مختلف ایمنی بخش با تاکید بر مصون سازی بیماریهای عفونی ( باکتریال، انگلی، ویروسی) تعریف واکسن ها، انواع واکسن ها ( زنده و کشته ویروسی، واکسن های میکروبی و توکسوئیدها و واکسن های توترکیبی)، نحوه انجام واکسیناسیون ها، محل تزریق و مقدار راه تزریق، موارد منع واکسیناسیون در مورد هر واکسن و بطور کلی عوارض واکسیناسیونهای قطع شده، جدول واکسیناسیون در ایران، شرایط نگهداری حمل و نقل واکسن های مختلف در مراکز بهداشت و در واکسیناسیون های عمومی با تاکید بر رعایت اصل زنجیره سرد، نکاتی در باره واکسن های تازه و کمبودهای ایمنی، انواع ایمونوگلوبولین ها، موارد لزوم تجویز، میزان تاثیر، زمان تجویز، محدودیت ها و عوارض، فاصله لازم با زمان واکسیناسیون.

#### منابع:

- ۱- کتاب جامع بهداشت عمومی، اساتید دانشگاههای علوم پزشکی کشور، جلد سوم، فصل دهم، انتشارات ارجمند، سال ۱۳۸۳
- ۲- درسنامه طب پیشگیری و پزشکی اجتماعی پارک، ترجمه دکتر خسرو رفائی شیرپاک، جلد اول، انتشارات ایلیا، سال ۱۳۸۱
- ۳- دفترچه واکسیناسیون کشوری (آخرین ویرایش)

ارزشیابی دانشجو:

• استفاده از آزمونهای کتبی



## اصول و کلیات خدمات بهداشتی

### هر دو گرایش

کد درس : ۱۲

پیشنیاز: ندارد

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

هدف: آشنایی کلی با تعاریف دامنه و اصول خدمات بهداشتی جایگاه و انواع خدمات بهداشتی در نظام های عرضه بهداشتی درمانی

شرح درس :

آشنایی با اصول خدمات بهداشتی از ارکان آموزشی دانشجویان می باشد که با مطالعه این درس دانشجویان شاخصهای اندازه گیری سلامتی، مفهوم و عوامل مؤثر در مبارزه با بیماریها، سطوح پیشگیری، بهداشت مادر و کودک، بهداشت محیط، دهان و دندان، آموزش بهداشت و Primary health care (PHC) در ایران و اولویتهای بهداشتی در ایران و ارتباط آن با سایر سازمانها را فراخواهد گرفت.



سرفصل درس : نظری ۱ واحد ( ۱۷ ساعت )

- بهداشت و تاریخچه آن
- تعاریف مختلف ، طیف ، عوامل تعیین کننده و شاخصهای اندازه گیری سلامتی
- مفهوم ، مراحل ، عوامل ایجاد کننده و طیف بیماری و مفهوم مبارزه با بیماری
- سطوح پیشگیری ( تعاریف - مثالها - اهداف )
- بهداشت مادر و کودک - بهداشت نوجوانان - بهداشت دوران بلوغ و ازدواج - بهداشت سالمندان
- بهداشت فردی - بهداشت دهان و دندان
- بهداشت محیط و سلامت
- نقش آموزش بهداشت در ارتقای سلامت
- آشنایی با مراقبتهای اولیه بهداشتی PHC و نظام عرضه خدمات بهداشتی در ایران
- مقایسه سیستم های مختلف بهداشتی در دنیا با نظام عرضه خدمات در ایران
- سازمانهای بین المللی بهداشتی
- ارائه خلاصه ای از اولویتهای بهداشتی مناطق مختلف ایران

منابع :

۱- کتاب جامع بهداشت عمومی، تالیف اساتید دانشگاههای علوم پزشکی کشور، جلد ۱، فصل اول و دوم، انتشارات ارجمند، سال ۱۳۸۳

ارزشیابی دانشجو :

- آزمون نهایی (امتحان کتبی)
- ارزشیابی های دوره ای



## میکروبیولوژی (۱) انگل شناسی، قارچ شناسی در گرایش مبارزه با بیماریها

کد درس : ۱۳

پیشنیاز : ندارد

تعداد واحد : ۳

نوع واحد : نظری - عملی

**هدف :** آشنایی دانشجویان با اهمیت و انتشار، سیر تکاملی و مرفولوژی - راههای انتقال بیماریزایی، مصونیت، اصول تشخیص آزمایشگاهی، اصول پیشگیری و کنترل بیماریهای انگلی، شناسایی قارچهای بیماریزایی شایع در ایران، نقش عوامل مستعدکننده در ایجاد عفونتهای قارچی، بیماریزایی، روشهای تشخیص آزمایشگاهی، روشهای کنترل و پیشگیری

شرح درس :

میکروارگانیزم های بیماریزا، اعم از باکتریها، انگلها، ویروسها و قارچها می توانند سلامت انسان را مورد تهدید قرار دهند. در این درس، دانشجویان در ۲ بخش (میکروبیولوژی ۱ و ۲) با ویژگیهای مورفولوژیک، چرخه حیاتی، خصوصیات اکولوژیک و اپیدمیولوژیک، همچنین مکانیزمهای بیماریزایی ارگانیزم ها و راههای مقابله با آن آشنا می شوند.

سرفصل درس : (۶۸ ساعت)

الف) نظری ۲ واحد (۳۴ ساعت):

- کلیات انگل شناسی پزشکی
- تک یاخته های بیماریزا برای انسان
- کلیات تک یاخته شناسی و انگلهای مالاریا
- تاژک داران خونی و نسجی
- توکسوپلازما و سایر کوکسیدهای بیماریزا
- تک یاخته های روده ای و دستگاه تناسلی
- کلیات کرم شناسی و کرمهای منتقله از راه خاک
- کرمهای منتقله از راه آب و مواد غذایی
- کرمهای منتقله بوسیله بندپایان و حلزونها

کلیات قارچ شناسی پزشکی :

- ۱- تعریف قارچ شناسی پزشکی
- ۲- روشهای تکثیر و تولیدمثل قارچ ها





۳- روشهای کنترل میزان اسپورهای قارچی در فضا

### عفونتهای قارچی سطحی :

- ۱- درماتوفیتوزیس
- ۲- پی تی ریازیس و رسیکالر
- ۳- کاندیدیازیس
- ۴- روشهای کنترل و پیشگیری درماتوفیتوزی در جوامع انسانی
- ۵- اتومایکوزیس

### عفونتهای قارچی زیرجلدی :

- ۱- ارتباط عوامل محیطی و طبیعی در این بیماریها
- ۲- اسپوروتریکوزیس
- ۳- کروموپلاستومایکوزیس
- ۴- مالیستوما

### عفونتهای قارچی احشایی فرصت طلب :

- ۱- نقش عوامل مستعدکننده در این بیماریها
- ۲- کاندیدیازیس (مخاطی - احشایی)
- ۳- کریپتوکوکوزیس
- ۴- موکورمایکوزیس
- ۵- اسپرژیلوزیس



### ب) عملی یک واحد (۳۴ ساعت) :

- جنبه های عملی مطالب ذکر شده در دروس نظری مبحث انگل شناسی
- مورفولوژی درماتوفیتهای مهم ( کلنی و میکروسکوپی ) :
- تریکوفاتیون روبروم ، تریکوفاتیون منتاگروفاتیس ، میکروسپوروم کانیس، میکروسپوروم جیپسئوم
- تریکوفاتیون و یولاسئوم
- مورفولوژی قارچهای مهم فرصت طلب :
- اسپرژیلوس ، فومیگاتوس ، موکور، کاندیدا و کریپتوکوکوس
- مورفولوژی قارچهای مهم زیرجلدی در کشت و بافت :
- اسپوروتریکس شنکی (فاز مخمری و رشته ای) ، مشاهده اسکروتیک بادی در بافت

منابع :

۱- با نظر استاد مربوطه تعیین شود.

ارزشیابی دانشجویان :

الف ( آزمون تکوینی : بصورت آزمونهای کوتاه کتبی - کوئیز - واگذاری تکلیف و آزمون میان ترم  
ب ( آزمون پایانی :

- استفاده از آزمونهای کتبی
- آزمون آزمایشگاهی
- و بهره گیری از شیوه آزمون عینی سازماندهی شده در آزمایشگاه (OSLE)



## میکروبیولوژی

باکتری شناسی ، ویروس شناسی ، قارچ شناسی و انگل شناسی

در گرایش بهداشت خانواده

کد درس : ۱۳

پیشنیاز : ندارد

تعداد واحد : ۴

نوع واحد : نظری - عملی

هدف : اهمیت، انتشار ، سیر تکاملی ، راههای انتقال ، بیماریزایی ، اصول تشخیص آزمایشگاهی، پیشگیری، کنترل و طبقه بندی

شرح درس :

باتوجه به نقش عوامل بیماریزا در به مخاطره انداختن سلامت فرد و خانواده با مطالعه این درس دانشجویان با کلیات و ساختمان مولکولی عوامل میکروبی مثل باکتری ها، ویروس ها، قارچ ها و انگل ها که به نوعی دستگاه گوارش ، پوستی ، ادراری تناسلی و اعصاب و ... بدن را متاثر می سازند آشنا خواهد شد و با شناخت روشهای انتقال و پیشگیری و واکسیناسیون علیه بیماریهای ویروسی و غیره، در سلامت خانواده ها می تواند نقش مهمی ایفاء نماید.



سرفصل درس : (۸۵ ساعت)

الف ( نظری ۳ واحد (۵۱ ساعت):

- کلیاتی در مورد بیماریزایی باکتریها
- ساختمان تشریحی و شیمیایی باکتریها
- مواد ضد میکروبی
- بیماریهای باکتریایی دستگاه تنفس ( ناشی از میکوباکتریوم توبرکلوزیس، پنوموکوک، باسیل، دیفتری ، هموفیلوس آنفلوانزه و ...)
- بیماریهای باکتریایی دستگاه گوارش (ناشی از سالمونلا ، شیگلا ، کلی باسیل و ...)
- بیماریهای باکتریایی دستگاه ادراری تناسلی ( ناشی از نایسریاگونوره آ، تریپونماپالیدوم و ...)
- بیماریهای باکتریایی جلدی (استافیلوکوک ها، استرپتوکوک ها، باسیل سیاه زخم و ...)
- بیماریهای ناشی از باکتریهای بی هوازی (گانگرن گازی ، کزاز ، بوتولیسم و ...)
- کلیاتی در باره ویروسها و ساختمان و خصوصیات آنها
- راه انتقال و روشهای تشخیص
- بیماریهای ویروسی دستگاه تنفس و پوستی
- بیماریهای ویروسی دستگاه گوارش و اعصاب

- بیماریهای ویروسی منتقله توسط حشرات و خون
- پیشگیری و واکسیناسیون بر علیه بیماریهای ویروسی
- کلیات انگل شناسی و انگلهای مالاریا
- لیشمانیا و توکسوپلازما
- تک یاخته های روده ای و دستگاه تناسلی
- کرم های منتقله از راه آب و مواد غذایی
- کرم های منتقله بوسیله بندپایان و حلزونها
- کرم های منتقله از راه خاک و تماس
- بندپایان و نقش آنها در انتقال بیماریها
- تعریف قارچ ها و چگونگی تکثیر آنها در محیط
- عفونت های قارچی با منشاء حیوانی : درماتوفیتوزیس - کریپتوکوکوزیس
- عفونت های قارچی در ارتباط با شغل :
- کاندیدیازیس، اسپرژیلوزیس، درماتوفیتوزیس، اسپوروتریکوزیس
- روشهای کنترل عفونت های قارچی

ب) عملی ۱ واحد (۳۴ ساعت) :

جنبه های عملی مطالب گفته شده در دروس نظری

منابع :

۱- با نظر استاد مربوطه تعیین خواهد شد.

ارزشیابی دانشجو :

- آزمون نهایی (امتحان کتبی)
- آزمون عملی (امتحان آزمایشگاهی پایان ترم)



## میکروبیولوژی (۲) باکتری شناسی و ویروس شناسی

### در گرایش مبارزه با بیماریها

کد درس : ۱۴

پیشنیاز : ندارد

تعداد واحد : ۳

نوع واحد : نظری - عملی

هدف : آشنایی با اهمیت ، انتشار، سیر تکاملی و راههای انتقال، بیماری زایی ، اصول تشخیص آزمایشگاهی، پیشگیری ، کنترل و طبقه بندی باکتریها و ویروسها

شرح درس :

میکروارگانسیم های بیماریزا، اعم از باکتریها، انگلها، ویروسها و قارچها می توانند سلامت انسان را مورد تهدید قرار دهند. در این درس، دانشجویان در ۲ بخش (میکروبیولوژی ۱ و ۲) با ویژگیهای مورفولوژیک، چرخه حیاتی، خصوصیات اکولوژیک و اپیدمیولوژیک ، همچنین مکانیزمهای بیماریزایی ارگانسیم ها و راههای مقابله با آن آشنا می شوند.



سرفصل درس : (۶۸ ساعت)

الف) ۲ واحد نظری (۳۴ ساعت):

- باکتری شناسی :

کلیاتی درباره جایگاه، ساختمان تشریحی و شیمیایی باکتری ها - اکولوژی باکتریها در طبیعت، مواد ضد میکروبی - استافیلوکوک - استرپتوکوک و پنوموکوک - گونوکوک و مننگوکوک - باسیل دیفتری ، باسیل سیاه زخم - باسیل سل و جذام - کلستریدیومها (تثانی - بوتولینوم و پرفرانزس ) باسیلهای گرم منفی روده ای (سالمونلا ، شیگلا، کلی باسیل و...) - هموفیلوس - بروسلا - پاستورلاویبریوها - پزدموناس - اسپیروکتها (تریپونماپالیدوم و ..) - کلامیدیا - ریکتیزیا و میکوپلاسما .

- ویروس شناسی :

- کلیاتی درباره ساختمان و خصوصیات ویروسها

- نمونه گیری روشهای تشخیص بیماریهای ویروسی

- بیماریهای ویروسی دستگاه تنفس و راه انتقال آنها (آنفلوانزا - سرماخوردگی ، RSV ، پارانفلوانزا، سرخک )

- بیماریهای ویروسی دستگاه گوارش ( روتاویروسها - آدنوویروسها - کالسی ویروسها)

- بیماریهای ویروسی کبدی (هپاتیت A, B, C) و مواد بشورات پوستی ( هرپس - آبله )

- بیماریهای ویروسی دستگاه عصبی ( پولیو، هاری)

- بیماریهای ویروسی منتقله بوسیله حشرات

- ویروسهای مولد ناهنجاری در جنین

- راههای مختلف پیشگیری و واکسیناسیون بر علیه بیماریهای ویروسی  
ب) عملی یک واحد (۳۴ ساعت):

آشنایی با مورفولوژی باکتریها - انواع رنگ آمیزی - انواع محیط های کشت و نحوه کشت دادن و  
آشنایی با نحوه تعیین هویت باکتریهای پاتوژن ذکر شده در درس نظری

منابع:

۲- با نظر استاد مربوطه تعیین شود.

ارزشیابی دانشجویان:

الف) آزمون تکوینی: بصورت آزمونهای کوتاه کتبی - کوئیز - واگذاری تکلیف و آزمون میان ترم  
ب) آزمون پایانی:

- استفاده از آزمونهای کتبی

- آزمون آزمایشگاهی

- و بهره گیری از شیوه آزمون عینی سازماندهی شده در آزمایشگاه (OSLE)



## بهداشت دهان و دندان در گرایش بهداشت خانواده

کد درس : ۱۴

پیشنیاز: ندارد

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری - عملی

**هدف:** آشنایی کامل با شرایط بهداشت دهان و دندان کودکان تا ۱۴ ساله و زنان باردار و شیرده و انجام بعضی از خدمات مجاز در زمینه بهداشت دهان و دندان و آموزش مسائل مهم آن به مادران و کودکان و کمک به دندانپزشک در موارد لزوم

**شرح درس :**

رعایت بهداشت دهان و دندان نقش مهمی در پیشگیری از بیماری ها و حفظ سلامتی فرد دارد و این امر در کودکان زیر ۱۴ سال ، زنان باردار و زنان شیرده اهمیت بیشتری دارد. در این درس آشنایی با فضای دهان ، دندانهای شیری و دائمی و اصول بهداشت دهان و دندان شامل مسواک زدن صحیح، استفاده از دهان شویه ها ، معاینات منظم توسط دندانپزشک ، استفاده از نخ دندان و ... و جرمگیری مورد تاکید قرار می گیرد و در کنار آموزش نظری، نحوه کار در واحدهای دندانپزشکی مراکز بهداشتی درمانی و چگونگی ارائه آموزش بهداشت دهان و دندان به کودکان، مادران باردار و شیرده آموزش داده می شود.

سرفصل درس: ( ۲۶ ساعت )

الف - نظری : ( ۵/۰ واحد ۹ ساعت )

شناخت کلی دهان و دندانهای شیری و دائمی و تفاوت آنها

تعریف بهداشت دهان و اهمیت دندانپزشکی پیشگیری و برنامه کشوری بهداشت دهان و دندان

اهمیت بهداشت دهان در پیشگیری از بیماریها

**نقش تغذیه در بهداشت دهان و دندان**

عوامل میکروبی داخل دهان و علل تشکیل پلاک

(مسواک و انواع آن و روش صحیح مسواک زدن و موارد استعمال دهان شویه و خمیر دندانهای مختلف )

تاثیر معاینات منظم و مرتب دندانپزشکی در گروههای مختلف بویژه در کودکان و مادران باردار و شیرده

تاثیر و چگونگی استفاده از نخ دندان ( Dental Floss )

تاثیر جرم گیری بر بهداشت دندانها

مراقبت بهداشتی ضروری در کلینیک های دندانپزشکی با تاکید بر بیماریهای منتقله از طریق خون



ب- عملی : (۵/۰ واحد ۱۷ ساعت)

کار در واحد دندانپزشکی مرکز بهداشت برای آشنایی با چگونگی رویش دندانها ، چگونگی برخورد با کودکان در کلینک های دندانپزشکی ، چگونگی کاربرد وسایل دندانپزشکی که در کلینیک های عادی بکار می رود و مهمتر از همه چگونگی آموزش بهداشت دهان و دندان به کودکان و مادران باردار و شیرده .

منابع :

۱- کتاب جامع بهداشت عمومی، تالیف اساتید دانشگاههای علوم پزشکی کشور، جلد یک، فصل ششم،

انتشارات ارجمند، سال ۱۳۸۳

۲- با نظر استاد مربوطه

ارزشیابی دانشجو :

- آزمون پایان ترم (امتحان کتبی)
- آزمون عملی (در مراکز بهداشت دهان و دندان)





## "بهداشت مواد غذایی"

### در گرایش مبارزه با بیماریها

کد درس : ۱۵

پیشنیاز: اصول تغذیه و میکروبیولوژی (۱) و (۲)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف:

- ۱- آشنایی با میکروارگانیسم های مهمی که موجب فساد و تغییرات شیمیائی مواد غذایی می شوند
- ۲- آشنایی با مسمومیت های غذایی
- ۳- روشهای تشخیص ظاهری مواد غذایی مشکوک به فساد
- ۴- آشنایی با تقلب های غذایی
- ۵- آشنایی با مقررات ، ارزیابی و عملیات بازرسی مواد غذایی و بازرسی اماکن تهیه و توزیع آن

شرح درس :

باتوجه به نقش میکروارگانیسم ها در فساد مواد غذایی و ایجاد مسمومیت ناشی از عدم رعایت نکات بهداشتی، دانشجویان با مطالعه این درس نقش میکروارگانیسم ها و اصول نگهداری مواد غذایی و انواع مسمومیتها و اصول بهداشتی و نظارت بر تهیه و نگهداری مواد غذایی و بیماریهای منتقله از آن را فراخواهند گرفت و با عملیات قانونی تنظیم صورتجلسه و لاک و مهر و توقیف مواد غذایی آشنا خواهد شد.

سرفصل درس : (۳۴ ساعت)

- نقش میکروارگانیسم های مهم در بهداشت مواد غذایی
- اصول نگهداری مواد غذایی و روشهای سنتی نگهداری مواد غذایی
- مواد افزودنی و قوانین مربوطه به آن
- مسمومیت های مختلف مواد غذایی ( انواع مهم مسمومیت ها از قبیل بوتولیسم و غیره)
- عملیات مربوط به نمونه برداری از مواد غذایی مشکوک به فساد و تقلب
- اصول بازرسی اماکن تهیه - توزیع و فروش مواد غذایی
- آشنایی با تقلبات در مواد غذایی
- بهداشت شیر
- بیماریهای منتقله توسط شیر ( بیماری سل - تب مالت - سیاه زخم و سالمونلوز )
- پاستوریزاسیون و استریلیزاسیون شیر
- کره و خامه استاندارد در ایران
- بازرسی و بهداشت گوشت



- بیماریهای منتقله از گوشت به انسان
- بازرسی بهداشتی ماهی , آلودگی قبل از صید , آلودگی بعد از صید
- مشخصات ماهی تازه - مشخصات ماهی گندیده یا فاسد , ماهی منجمد, ماهی شور و ماهی دودی
- بازرسی بهداشتی طیور و تخم مرغ
- آشنایی با عملیات مربوط به تنظیم صورت مجلس , لاک و مهر, فک لاک و مهر و توقیف مواد غذایی

#### منابع :

- ۱- تغذیه و بهداشت مواد غذایی , دکتر نسرین امیدوار , شرکت چاپ و نشر , کتابهای درسی ایران.
- ۲- بهداشت مواد غذایی, دکتر داوود فرج زاده , آلان انتشارات نور دانش

#### ارزشیابی دانشجو :

- آزمون نهایی (بصورت کتبی)
- ارزیابی های دوره ای
- ارزیابی گزارش های ارائه شده در بازرسین اماکن و بهداشت مواد غذایی توسط دانشجو



## بهداشت دانش آموزان و مدارس

### در گرایش بهداشت خانواده

کد درس : ۱۵

پیشنیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری - عملی

هدف: آشنایی با شرایط خاص دانش آموزان و بهداشت مدارس، توان انجام معاینات دانش آموزان و تشخیص زودرس و بموقع معایب و اختلالات جسمی و روانی آنها با توجه به رشد و تکامل، تشخیص زودرس اختلالات بینایی و شنوایی

شرح درس :

دانش آموزان گروه هدف بسیار مهمی برای ارائه خدمات بهداشتی درمانی در سیستم سلامت کشور ما بحساب می آیند و تامین، حفظ و ارتقاء سلامت آنان نقشی بسیار مهم در سلامت جامعه خواهد داشت. با شناسایی شرایط دانش آموزان و انجام معاینات دوره ای آن به منظور تشخیص به موقع و زودهنگام اختلالات جسمی و روانی در آنان که توسط کارکنان سیستم بهداشتی انجام می شود، سطح سلامت گروه سنی کودک و نوجوان و جوان ما بالاتر خواهد رفت. در این درس دانشجو جزئیات بهداشت دانش آموزان را فراخواهد گرفت.



سرفصل درس : (۴۳ ساعت)

الف - نظری (۱/۵ واحد، ۲۶ ساعت)

- تعریف بهداشت مدارس و خدمات بهداشتی در مدارس
- نقش مدرسه در زندگی خانوادگی و اجتماعی
- یادآوری کلی در مورد رشد و تکامل در سنین مدرسه
- بینایی سنجی : مختصری درباره چشم و عیوب آنها در سنین مختلف، اثرات ضعف بینایی در - شرایط جسمی روانی و تحصیلی دانش آموزان، طرق مختلف و ساده سنجش بینایی و کاربرد وسائل مختلف سنجش بینایی در شرایط مختلف مراقبت های لازم برای کودکان مبتلا به عیوب رنگ در چشم
- شنوایی سنجی : مختصری در باره گوش و اختلالات شنوایی، طرق مختلف و ساده سنجش شنوایی و شرایط جسمی و روانی و تحصیلی دانش آموزان، اثرات اختلالات شنوایی بر شرایط جسمی و روانی و تحصیلی دانش آموزان، مراقبت های لازم برای کودکان مبتلا به اختلالات شنوایی، طرق مختلف جبران شنوایی
- نحوه معاینات دانش آموزان در مدارس و مراکز بهداشت به منظور تشخیص زودرس و بموقع بیماریها و اختلالات

- چگونگی کنترل بیماریهای واگیر در مدارس و مقررات جدا سازی ، ایمن سازی و ....
  - نحوه انتقال بیماریهای مهم از جمله بیماریهای ایدز و ...
  - بهداشت محیط مدرسه و اقدامات لازم برای پیشگیری از سوانح و حوادث
  - چگونگی آموزش بهداشت در مدارس و اهمیت آن
  - کودکان نیازمند مراقبت های خاص در مدرسه کلیاتی در باره بهداشت روانی دانش آموزان و مسائل نوجوانان در ایران
  - نقش مشارکت دانش آموزان و معلمان در ارتقای سطح بهداشت مدارس
- ب- عملی (۵/۰ واحد ۱۷ ساعت )
- قسمتی از دروس بصورت عملی در آزمایشگاههای فیزیک کاربردی شنوائی سنجی و بینایی سنجی انجام گردد.

#### منابع :

- ۱- کتاب جامع بهداشت عمومی، تالیف اساتید دانشگاههای علوم پزشکی کشور، جلد سوم، فصل دوازدهم، انتشارات ارجمند، سال ۱۳۸۳
- ۲- منابع دیگر با نظر استاد مربوطه

#### ارزشیابی دانشجو :

- آزمون نهایی (امتحان کتبی)
- آزمون عملی در آزمایشگاه های مربوطه



## " کلیات و اصول اپیدمیولوژی "

هر دو گرایش

کد درس : ۱۶

پیشنیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری - عملی

هدف: آشنایی با کلیات اپیدمیولوژی و همچنین آشنایی با منابع اطلاعاتی در اپیدمیولوژی و روشهای مطالعات اپیدمیولوژی

شرح درس :

شناخت عوامل موثر و زمینه ساز بیماریها و راههای پیشگیری، مبارزه، کنترل، حذف و ریشه کنی آنها بدون آگاهی از مبانی، اصول و کلیات اپیدمیولوژی امکان پذیر نیست. دانشجویان با مطالعه این درس با اهداف و کاربردهای - اپیدمیولوژی، مبانی بیماریزایی، مفاهیم شاخص و نسبت ها و ابتلا و مرگ و میر، میزانهای باروری و انواع مطالعات اپیدمیولوژیک و روشهای کشف بیماری در جامعه آشنا خواهد شد.

سرفصل درس: (۴۳ ساعت)

تاریخچه، سیر تعاریف، انواع، اهداف و کاربردهای اپیدمیولوژی  
واژه های متداول در اپیدمیولوژی

مبانی بیماری زائی (عوامل بیماری زا، عوامل میزبان، عوامل محیط) با ارائه مثال  
مدلهای مختلف اپیدمیولوژیک برای توجیه بیماریهای قابل انتقال و غیر قابل انتقال  
مفهوم گذار اپیدمیولوژیک (Epidemiological Transition)

سیر طبیعی بیماری و سطوح پیشگیری (تعاریف - مثالها - اهداف)

مفهوم  $Rate, Proportional - Ratio$  و کاربرد آنها در اپیدمیولوژی

میزانهای ابتلا (بروز و شیوع)

میزانهای مرگ (مرگ خام - اختصاصی مرگ - کشندگی)

میزانهای باروری

منابع اطلاعاتی در اپیدمیولوژی (سرشماری، آمار حیاتی، آمار مربوط به مراکز درمانی و بهداشتی، آمار

مربوط به بیمه ها، بازبینی های بهداشتی)

روشهای کشف بیماری در جامعه (غربالگری)



انواع مطالعات اپیدمیولوژیک شامل : توصیفی - تحلیلی ( مقطعی - مورد شاهدی همگروهی - مداخله ای انواع ، مراحل بررسی و نحوه گزارش دهی اپیدمی

#### منابع :

- ۱- کتاب جامع بهداشت عمومی، تالیف اساتید دانشگاه علوم پزشکی کشور، جلد دوم ، فصل هشتم، انتشارات ارجمند ، سال ۱۳۸۳ .
- ۲- اپیدمیولوژی گوردیس ، ترجمه دکتر حسین صباغیان ، دکتر کوروش هلاکویی ، انتشارات گپ .
- ۳- اصول اپیدمیولوژی مازنر ، ترجمه دکتر حسین ملک افضلی، دکتر کیومرث ناصری ، مرکز نشر دانشگاهی.

#### ارزشیابی دانشجو :

- آزمون نهایی ( امتحان کتبی)
- ارزیابی طرح مطالعاتی بر مبنای روشهای اپیدمیولوژیک که توسط دانشجو ارائه می شود.



## اصول بهداشت محیط

### هر دو گرایش

کد درس : ۱۷

پیشنیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف: آشنایی دانشجویان با کلیات محیط زیست، آلودگی های آب - بهداشت هوا - مسکن - زباله و مشکلات ناشی از آنها و راه جلوگیری از این آلودگی ها به صورت کلی - آشنایی با انواع مختلف گندزدها و مصارف اختصاصی هر کدام از آنها و همچنین خطراتی که از کاربرد بی رویه این مواد ممکن است به محیط زیست انسان وارد آید.

### شرح درس :

عوامل محیطی تاثیر مستقیم بر سلامت جامعه و انسان دارند. آلودگی آب، هوا و غذا می تواند به آسانی سلامت جامعه انسانی را به خطر بیندازد. آشنایی با اصول و مبانی حفظ بهداشت آب، هوا، غذا و محیط زیست و نحوه استفاده از گندزدها و نیز انجام اقدامات بهداشتی در موارد غیرقابل پیش بینی و حوادث غیرمترقبه در این درس بدست خواهد آمد.

### سرفصل درس: ( ۳۴ ساعت)

- اصول و مبانی حفظ محیط زیست
- اکولوژی (تعریف، اهداف و دامنه فعالیت ها)
- منابع، گردش و طرق آلوده شدن آب و راههای سالم سازی آن.
- بیماریهای ناشی از آب آلوده و اثرات آلودگی آب بر سلامت انسان.
- بهسازی منابع آب (چشمه - قنات - چاه - آب انبار و ...)
- کیفیت آب و استانداردهای آب آشامیدنی
- اصول کلی تصفیه آب
- فاضلاب ها و جنبه های بهداشتی آن و اصول کلی تصفیه فاضلاب
- نقش فاضلاب در ابتلا به بیماریها
- آلودگی هوا و اثرات آن بر سلامت انسان و محیط زیست
- آلودگی به مواد شیمیایی ناشی از مصرف کودهای شیمیایی و سموم دفع آفات و غیره.
- زباله (روش جمع آوری، دفع و بیماریهای منتقله).
- ملاحظات و مخاطرات نگهداری مواد شیمیایی در منزل.
- پرتوهای یون ساز و حفاظت در مقابل آن



- اقدامات بهداشتی در مواقع اضطراری . سیل , زلزله , جنگ و ...)
- ۲۲۴۲ گندزدائی ( تعریف و اصول , و روش ها و نحوه کاربرد و نگهداری گندزداها و مخاطرات مربوطه )
- آلودگی و فساد مواد غذایی , نگهداری مواد غذایی و بیماریهای ناشی از غذا
- روش های کنترل بهداشتی مواد غذایی

#### منابع :

- ۱- کتاب جامع بهداشت عمومی, تالیف اساتید دانشگاههای علوم پزشکی کشور, جلد یک, فصل چهار, انتشارات ارجمند, سال ۱۳۸۳
- ۲- مواد زائد جامد , دکتر قاسمعلی عمرانی, انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی





## " اقدامات بهداشتی در شرایط اضطراری "

### در گرایش مبارزه با بیماریها

کد درس : ۱۸

پیشنیاز: اصول بهداشت محیط

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

هدف: دادن مهارت به دانشجویان در زمینه اجرای برنامه های بهداشتی در شرایط اضطراری

شرح درس :

از آنجا که کشور ایران، کشوری بلاخیز است آموزش دانشجویان در مورد تشکیلات و سازماندهی، جمع آوری و اسکان آوارگان، کنترل بیماریهای واگیر، مشکلات آب و فاضلاب و مسائل بهداشت روانی و مدیریت بحران مسائل مربوط به بهداشت محیط و بیمارستانها و درمانگاهها از جمله مسائل آموزشی هستند که مدنظر می باشد.

سرفصل درس: (۱۷ ساعت)

- کلیات ، حوادث ، طبقه بندی ، اثرات کلی، سازمانهای مسئول مملکتی و بین المللی
- ایجاد تشکیلات و سازماندهی ، هماهنگی ، تقسیم وظایف
- جمع آوری مجروحین ، کمکهای اولیه ، نقل و انتقال آسیب دیدگان ، اسکان آوارگان ، تهیه پوشاک
- کنترل بیماریهای واگیر
- مسائل بهداشتی و طب پیشگیری رزمندگان
- مشکلات آب و فاضلاب و طرق تهیه ضد عفونی و توزیع آب ، روشهای دفع مدفوع ، جمع آوری و دفع زباله ، جمع آوری اجساد ( انسان ، حیوان .... )
- کنترل و بازبانی مواد غذایی
- مبارزه با بندپایان و جوندگان
- مسائل بهداشتی بیمارستانها ، درمانگاهها ، ضد عفونی آمبولانس و وسایل حمل و نقل
- مسائل بهداشتی روانی ، عاطفی اسکان در اردوگاه
- نحوه کنترل همه گیری رعب و وحشت
- مدیریت بحران
- آموزش بهداشت و جلب مشارکت حادثه دیدگان در سازماندهی حل مشکلات
- آمادگی های بهداشتی قبل از وقوع بحران



منابع :

- ۱- کتاب راهنمای بهسازی محیط و بلایای طبیعی ، ترجمه دکتر ابوالحسن ندیم، مهندس  
عصار
- ۲- انتظاری، وحید. پروتکل طراحی برنامه حوادث غیرمترقبه بیمارستان براساس سامانه  
فرماندهی حوادث اضطراری بیمارستان، مجموعه دستورالعمل های بهداشت، درمان و  
مدیریت در حوادث غیرمترقبه ، سال ۱۳۸۴.
- ۳- اقدامات ایمنی مناسب در زمان شیوع بیماریهای واگیر، ترجمه گروه مترجمین ، معاونت  
پژوهشی
- ۴- تعیین سایر منابع درسی به عهده استاد مربوطه است.

ارزشیابی دانشجوی :

- آزمون نهایی ( امتحان کتبی )



## بهداشت سالمندان در گرایش بهداشت خانواده

کد درس : ۱۸

پیشنیاز: ندارد

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

هدف: آشنایی با اصول بهداشت در دوران سالخوردگی و تامین سلامتی سالمندان و درک عواملی که موجب افزایش طول عمر و در نتیجه افزایش جمعیت سالخورده می گردد.

شرح درس :

باتوجه به اینکه امید به زندگی در کلیه کشورها و همچنین ایران افزایش یافته است و ترکیب سنی جمعیت روبه سالمندی است دانشجویان با تعریف سالمندی و جمعیت شناسی و عوامل مؤثر بر تغییرات هرم سنی آشنا خواهد شد و تغییرات فیزیولوژیک و پاتولوژیک و اپیدمی بیماریهای شایع و عوامل مؤثر بر آن جهت بهبود کیفیت زندگی سالمندان را فرا خواهد گرفت.

سرفصل درس : ( ۱۷ ساعت )

- تعریف سالمندی
- جمعیت شناسی و تغییرات هرم سنی در ایران و جهان
- عوامل مؤثر بر تغییرات جمعیت سالمندان در جامعه
- تغییرات فیزیولوژیک و آناتومیک سالمندان
- اپیدمیولوژی بیماریهای شایع جسمانی و روانی در سالمندان
- مراقبت از سالمندان
- پیری زودرس - عوامل مهم در طولانی کردن عمر
- پیشگیری از بیماریهای دوران سالمندی از دوران کودکی و جوانی
- عوامل مؤثر بر افزایش کیفیت زندگی سالمندان شامل :  
تغذیه - فعالیتهای فیزیکی و اجتماعی - اوقات فراغت و بازنشستگی .

منابع :

۱- کتاب جامع بهداشت عمومی، تالیف اساتید دانشگاههای علوم پزشکی کشور، جلد سوم، فصل

یازدهم، انتشارات ارجمند، سال ۱۳۸۳



۲- منابع دیگر با نظر استاد مربوطه

ارزشیابی دانشجو :

- آزمون نهایی (امتحان کتبی)
- ارزیابی شرکت دانشجو در بحث های گروهی



## "بهداشت حرفه ای"

### در گرایش مبارزه با بیماریها

کد درس : ۱۹

پیشنیاز: تشریح و فیزیولوژی - کلیات پزشکی و بهداشت

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

هدف آموزشی: آشنا نمودن دانشجویان با اصول بهداشت حرفه ای در صنعت و کشاورزی

شرح درس:

در راستای موضوع بهداشت حرفه ای دانشجویان بایستی تعاریف، اهداف، عوامل زیان آور محیط کار و بیماریهای ناشی از عوامل شیمیایی و فیزیکی و بیولوژیکی و همچنین نکات ایمنی و حوادث ناشی از کار و اصول پیشگیری از بیماریها را بشناسد و با اهداف، اصول و روشهای بازدید از مراکز صنعتی و کشاورزی بر مبنای چک لیست های موجود آشنا شود.

سر فصل ها: (۱۷ ساعت)

- ۱- تعریف، هدف و دامنه فعالیت بهداشت حرفه ای
- ۲- عوامل زیان آور محیط های کار (شیمیایی، فیزیکی، بیولوژیکی و ارگونومیکی)
- ۳- کلیاتی در مورد بیماریهای ناشی از کار:
  - ۱-۳ بیماریهای ناشی از عوامل فیزیکی (صدا و ارتعاش، دما، پرتوها و ...)
  - ۲-۳ بیماریهای ناشی از عوامل شیمیایی (حلال های صنعتی، سموم صنعتی و کشاورزی و مسمومیت ها)
  - ۳-۳ بیماریهای ناشی از عوامل بیولوژیکی (کزاز و سیاه زخم، بروسلوز و ...)
  - ۴-۳ کلیات ارگونومی (مهندسی عوامل انسانی)
- اختلالات اسکلتی - عضلانی
- ۴- ایمنی و حوادث ناشی از کار
- ۵- معاینات پزشکی
- ۶- اصول و روشهای پیشگیری از بیماریها و حوادث ناشی از کار
- ۷- بازدید از یک صنعت و محیط کشاورزی (مثل دامداری)



منابع :

- ۱- کتاب جامع بهداشت عمومی، تالیف اساتید دانشگاههای علوم پزشکی کشور، جلد اول ، فصل پنجم، انتشارات ارجمند، سال ۱۳۸۳
- ۲- کلیات بهداشت حرفه ای ، دکتر علیرضا چوبینه
- ۳- اصول ارگونومی، حسن صادق نائینی ، نشر آسان

۳۳

ارزشیابی دانشجوی :

- آزمون نهایی ( امتحان کتبی )
- ارزشیابی گزارش بازدید از مراکز صنعتی و حرفه ای



## بیماریهای شایع نوزادان و کودکان و

### طرق پیشگیری از آن در ایران

در گرایش بهداشت خانواده

کد درس : ۱۹

پیشنیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

**هدف:** آگاهی از بیماریهای شایع کودکان و نوزادان - توانایی تشخیص علائم غیرطبیعی در یک کودک، توانایی تشخیص ضرورت‌های ارجاع کودکان بیمار به مراکز بالاتر - توانایی ارائه توصیه‌های بهداشتی به خانواده کودک بیمار - توانایی شرکت در ارائه خدمات به کودکان بیمار.

**شرح درس :**

از آنجا که شاخص مرگ و میر نوزادان و کودکان از جمله شاخصهای توسعه هر کشوری است دانشجویان با گذراندن این درس با اهمیت مراقبت نوزاد و افتراق نوزاد بیمار از سالم و بیماریهایی که سلامت نوزادان را تهدید می‌کند و موارد در معرض خطر که نیاز به توجه بیشتری دارند آشنا خواهند شد و قادر خواهند بود کودکان را از نظر رشد و نمو و تغذیه آنها با شیر مادر تا شروع تغذیه کمکی و ادامه آن در سالهای کودکی پایش نمایند. دانشجویان با شناسایی شایعترین علل مرگ و میر کودکان و تشخیص عفونتهای دستگاه تنفس و گوارش وادراری و جلدی و عصبی کودکان جهت پیشگیری این بیماریها و دیگر بیماریهایی که کودک را مستعد ابتلاء می‌کند در راستای کاهش مرگ و میر اقدام می‌نماید.

**سرفصل درس :** ( ۳۴ ساعت )

- ۱- نشانه شناسی و علائم شایع در بیماریهای اطفال ( با تاکید بر علائمی که نیاز به رسیدگی فوری دارد)
- ۲- نوزادان : کلیات ( تعاریف - تقسیم بندی بیماریها )
  - مشخصات نوزاد سالم
  - حاملگیهای پرخطر
  - نارسی و تاخیر رشد داخل رحمی
  - بیماریهای نوزادان : ناهنجاریهای مادرزادی - صدمات زایمانی - مشکلات بندناف -
- برقان نوزادی - بیماریهای عفونی (سپتی سمی - التهاب ملتحمه - TORCH)
- ۳- رشد و نمو و تغذیه کودک :
  - مراحل و جنبه های مختلف رشد و نمو کودک
  - تغذیه با شیر مادر
  - تغذیه مصنوعی



- سایر غذاها
- تغذیه در سال اول زندگی
- تغذیه در سال دوم زندگی
- تغذیه در سالهای بعد
- ۴- بیماریهای تنفسی در کودکان

### I- نوزادان :

- الف: شایعترین علل مرگ و ابتلا در نوزادان
- ب- بیماری ها و عوامل تهدید کننده سلامت نوزادان شامل :
  - \* وزن هنگام تولد (LBW - HBW)
  - \* سن جنینی (Premature - Postmature)
  - \* ناهنجاریهای شایع مادرزادی در نوزادان
  - \* بیماریهای کروموزومی و ژنی نوزادان
  - \* تشنج نوزادی و عوامل ایجاد کننده آن
  - \* هیپوترمی و هیپرترمی نوزادان
  - \* یرقان نوزادی

ج- مراقبت از نوزادان :

### II- شیرخواران و کودکان :

- الف - شایعترین علل مرگ و ابتلا در شیر خواران
- ب- بیماریها و عوامل تهدید کننده شامل :
  - \* وقفه در رشد و نمو ( شاخصها - عوامل ایجاد کننده - علائم بالینی - پیشگیری ) .
  - \* عفونتهای شایع در شیر خواران و کودکان نوپا شامل : ( عفونتهای دستگاه تنفسی فوقانی و تحتانی - دستگاه گوارشی - دستگاه ادراری - بیماریهای بثوری تب دار - و بیماریهای CNS ) .
  - \* سوانح ، حوادث و مسمومیتهای
  - \* کم خونی ها
  - \* مسائل اجتماعی - روانی کودکان ( نقش حضور والدین - اختلافات والدین - کودکان سر راهی - کودکان بزهکار - کودک آزاری )
- ج- مراقبت از کودکان و انجام کمک های اولیه در موارد ضروری



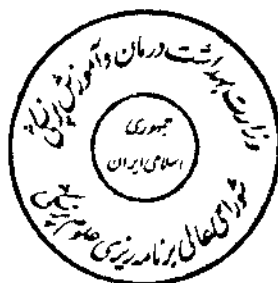


منابع :

۱- کتاب جامع بهداشت عمومی، تالیف اساتید دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور، جلد دوم و سوم  
(مباحث مربوطه)، انتشارات ارجمند، سال ۱۳۸۳

ارزشیابی دانشجو :

- آزمون نهایی (امتحان کتبی)
- ارزشیابی دوره ای



# "مدیریت و نظارت در مراکز بهداشتی درمانی کشور"

هر دو گرایش

کد درس : ۲۰

پیشنیاز: اصول و کلیات خدمات بهداشتی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف: دانشجویان پس از گذراندن این دوره آموزشی آگاهی و مهارت های زیر را کسب خواهند نمود.

- آشنایی با نظام شبکه مراقبت اولیه بهداشتی در ایران ، وظایف خانه های بهداشت و بهورزان
- شناخت معیارها و ضوابط لازم برای پایش و نظارت فعالیت های خانه های بهداشت و بهورزان
- نظارت و ارزشیابی فعالیتهای بهورزان
- تهیه بازخوردهای لازم اطلاعاتی جهت بهبود عملکرد خانه های بهداشت و بهورزان در ارائه مراقبتهای اولیه بهداشتی

شرح درس :

در راستای آشنایی با نظام ارائه خدمات بهداشتی اولیه در ایران و نظارت و ارزشیابی فعالیتهای بهورزان و ارائه پس خوراند پایش به بهورز ، دانشجو در این درس با تعریف مدیریت و وظایف و برنامه ریزی و اجرای آن و جنبه های اقتصادی - اجتماعی PHC در سطح شهرستان و مرکز بهداشتی درمانی و خانه بهداشت و وظایف بهورز ، خانه بهداشت در خصوص بهداشت خانواده، بیماریها، مدارس ، دهان و دندان ، محیط و غیره آشنا خواهد شد.

سرفصل درس : ( ۳۴ ساعت )

مدیریت و نظارت در مراکز بهداشتی درمانی کشور

بخش اول - مدیریت چیست

- تعاریف و اصول مدیریت
- وظایف اصلی مدیریت
- برنامه ریزی
- اجرا
- ارزشیابی

بخش دوم - جنبه های اقتصادی اجتماعی خدمات بهداشتی

بخش سوم - آشنایی با شبکه مراقبتهای اولیه بهداشتی

- ابعاد مختلف مراقبتهای اولیه بهداشتی
- شبکه بهداشتی درمانی شهرستان



- سازمان و مدیریت شبکه های بهداشتی درمانی در ایران  
بخش چهارم - وظایف بهورزان در ارائه مراقبت اولیه بهداشتی

- سرشماری سالانه و ثبت اطلاعات

- آموزش بهداشت عمومی

- تشکیل گروههای داوطلب و شوراهای محلی بهداشت

- مراقبت از زنان باردار

- مراقبت از کودکان

- بهداشت باروری

- آموزش و فراگیری تغذیه ای

- مراقبت از دانش آموزان و بهداشت مدارس

- بهداشت دهان و دندان

- ایمن سازی

- نظارت بر مدارس و بهداشت حرفه ای

- بهسازی محیط و بهداشت محیط اماکن عمومی

- بازدید منزل

- بیماریابی

- درمان برخی بیماریها براساس پروتکل

- کمکهای اولیه درمانی و پیشگیری و درمان

- فوریتها

بازتوانی و کمک به معلولان

همکاری با دانشجویان اعزامی

بخش پنجم - نظارت و ارزشیابی فعالیتهای خانه های بهداشت و بهورزان

اهداف و روشهای مختلف نظارت و ارزشیابی

- فرایند نظارت و ارزشیابی مراقبتها

- چگونگی نظارت و ارزشیابی فعالیت بهورزان

- تهیه باز خورد برای بهورزان و پیگیری روند بهبود فعالیتهای

#### منابع :

۱- خدمات مدیریتی در شبکه بهداشت و درمان شهرستان ، دکتر سیروس پیله رودی ، تهران ،

انتشارات وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ، سال ۱۳۷۸.

۲- کتاب جامع بهداشت عمومی، تالیف اساتید دانشگاههای علوم پزشکی کشور، جلد دوم، فصل هفتم،

انتشارات ارجمند، سال ۱۳۸۳

#### ارزشیابی دانشجو :

• آزمون نهایی (امتحان کتبی)

• ارزیابی دوره ای



## آموزش بهداشت و ارتباطات

### هر دو گرایش

کد درس : ۲۱



پیشنیاز: ندارد

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف :

- آشنایی دانشجویان با اصول و مفاهیم آموزش بهداشت
- آشنایی دانشجویان با روشهای مختلف آموزش بهداشت
- توانمند نمودن دانشجویان جهت ارائه برنامه های آموزش بهداشت به مراجعین
- آشنایی دانشجویان با تنظیم و ارزشیابی برنامه های آموزش بهداشت
- آشنایی دانشجویان با مفاهیم و اجزای ارتباط و کاربرد آن در آموزش بهداشت

شرح درس :

تلاش در جهت اصلاح رفتارهای مغایر با سلامت در جامعه از طرق مختلف امکان پذیر است و آموزش بهداشت یکی از مهمترین ، مؤثرترین و باصرفه ترین این اقدامات بشمار می رود. آشنایی با جایگاه آموزش بهداشت در نظام سلامت و اصول و مبانی آن و فراگیری روشها و فنون آموزش بهداشت در کنار آشنایی با نحوه ارتباط صحیح با فراگیران پایه های اصلی این درس را تشکیل می دهد.

سرفصل درس: (۳۴ ساعت)

آموزش بهداشت:

- یادآوری تعریف و مفهوم سلامت .
- یادآوری مراقبتهای اولیه بهداشتی PHC .
- جایگاه آموزش بهداشت در نظام سلامت .
- تعریف ، اصول و مبانی آموزش بهداشت ( شامل تئوریهای یادگیری و ...)
- اهمیت و دامنه آموزش بهداشت .
- رویکردها، روشها و فنون آموزش بهداشت .
- ( آموزش بهداشت مستقیم و غیر مستقیم ، آموزش بهداشت سیستماتیک ، غیر رسمی ، اتفاقی و ...)
- عوامل مؤثر بر موفقیت آموزش بهداشت
- منابع و امکانات موجود در شهر و روستا جهت آموزش بهداشت

- تنظیم برنامه های آموزش بهداشت برای گروههای مختلف سنی و شغلی
- ارائه یک برنامه آموزش بهداشت
- ارزشیابی برنامه های آموزش بهداشت

#### ارتباطات شامل :

- تعریف ارتباط و اجرای اصلی آن .
- روشهای برقراری ارتباط .
- مهارتهای پایه ای در ارتباطات .
- موانع ارتباط

#### منابع :

- ۱- کتاب جامع بهداشت عمومی، تالیف اساتید دانشگاههای علوم پزشکی کشور، جلد اول ، فصل سوم، انتشارات ارجمند، سال ۱۳۸۳
- ۲- بعضی منابع دیگر به عهده استاد مربوطه خواهد بود.

#### ارزشیابی دانشجو :

- آزمون نهایی (امتحان کتبی)
- ارزشیابی های دوره ای بصورت کتبی



# تکنولوژی آموزشی

## هر دو گرایش

کد درس : ۲۲

پیشنیاز: ندارد

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: عملی

هدف: شناخت مبانی تکنولوژی آموزشی جهت بکارگیری موثر آن توسط دانشجویان مربوطه

شرح درس :

طراحی یک برنامه آموزشی اساس فرآیند آموزش را تشکیل می دهد که در آن با استفاده از روشهای علمی اهداف آموزشی انتخاب و روش آموزشی متناسب با آنها پیشنهاد می گردد و با کمک طراحی و تهیه رسانه های آموزشی، آن برنامه اجرا می گردد و پس از اجرا مورد ارزشیابی قرار می گیرد. دانشجو در این درس با اصول و مبانی تکنولوژی آموزشی آشنا خواهد شد.

سرفصل درس: (۳۴ ساعت)



- ۱- آشنایی با تعریف و مبانی تکنولوژی آموزشی و طراحی منظم آموزشی
- ۲- آشنایی با فرآیند ارتباط برای برقراری آموزش
- ۳- نقش مواد و وسایل آموزشی و تاثیر آنها در یادگیری
- ۴- تدوین و تنظیم اهداف آموزشی متناسب با نیاز آموزشی و ویژگی های فراگیران
- ۵- تهیه و تدوین محتوای آموزشی متناسب با اهداف آموزشی و ویژگی های فراگیران
- ۶- انتخاب و بکارگیری روش آموزشی متناسب با اهداف آموزشی و ویژگی های فراگیران
- ۷- رسانه های آموزشی غیر نورتاب ( تابلوها - اشیای واقعی - تصاویر آموزشی - چارت ها - پوسترها و نمودارها)
- ۸- رسانه های آموزشی نورتاب ساکن ( فیلم استریپ - اسلاید، اورهد و اوپک)
- ۹- طراحی و تهیه یک نمونه پمفلت یا یک نمونه چارت برگردان یا یک نمونه پوستر متناسب با اهداف آموزشی و ویژگی های فراگیران
- ۱۰- اجراء ( یا ایفای نقش بعنوان آموزشگر ) برنامه آموزشی
- ۱۱- نظارت بر اجراء یا ایفای نقش یک نفر از همدوره ای های خود و ثبت نقاط ضعف و قوت برنامه آموزشی وی و ارائه پیشنهادات اصلاحی
- ۱۲- ارزشیابی کاربرد رسانه ها
- ۱۳- ارزشیابی برون داد (Output) برنامه آموزشی

منابع :

۱- تعیین منابع به عهده استاد مربوطه خواهد بود.

ارزشیابی دانشجو :

- آزمون عملی در کارگاه آموزشی نهایی
- ارزیابی پروژه های آموزشی ارائه شده توسط دانشجو
- آزمون نهایی : امتحان کتبی



## اپیدمیولوژی بیماریهای شایع در ایران

هر دو گرایش

کد درس : ۲۳

پیشنیاز: کلیات و اصول اپیدمیولوژی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف: آشنایی با شناخت عوامل موثر بر توزیع و انتشار بیماریهای واگیر و غیر واگیر .

آشنایی با راههای انتقال ، پیشگیری و کنترل بیماریهای واگیر و غیر واگیر .

شرح درس :

باتوجه به اهمیت توزیع و انتشار بیماریهای واگیر وغیرواگیر جهت کنترل و پیشگیری آن، در این درس دانشجویان با تعریف اپیدمیولوژی و عوامل خطر و ایمن سازی و مبارزه با عفونتهای تنفسی و غیره که از طریق هوا، غذا یا آب منتقل می شود آشنا خواهد شد و نسبت به بیماریهای غیرواگیر مثل سوء تغذیه و سرطانها و بیماریهای روانی و سوانح و بلایا جهت جلوگیری از بروز آنها اشراف خواهد یافت.

سرفصل درس : ( ۳۴ ساعت )

- تعریف اپیدمیولوژی
- عوامل خطر سلامتی
- راههای انتقال و کنترل بیماریها
- ایمن سازی ( مصونیت میزبان )
- توزیع بیماریها و تعیین اولویت ها
- منابع اطلاعات بیماریهای عفونی
- عفونت های منتقله از طریق هوا :
- عفونت های حاد تنفسی
- عفونت های استرپتوکوکی و عوارض آن
- سرخک
- سیاه سرفه
- جذام
- سل
- مننژیت مننگوکوکی
- عفونت های منتقله از طریق غذا و آب
- اسهالهای حاد باکتریایی







- تیفوئید
- فلج اطفال
- هیپاتیت نوع A و E
- ژباردیازیس
- آمییبازیس
- کرم‌های روده ای
- عفونت های ناشی از تماس مستقیم
- بیماریهای مقاربتی
- هیپاتیت ویروسی B و C
- تراخم
- کزاز
- شیستوزمیازیس
- بیماریهای منتقله بوسیله بند پایان
- مالاریا
- سالک جلدی و احشایی
- بیماریهای مشترک انسان و حیوان
- کلیات بیماریهای مشترک انسان و حیوان
- هاری
- کیست هیداتیک ( اکینو کوکوسیپس )
- توکسوپلاسموزیس
- بروسلوزیس
- سالمونلوزیس
- تنیازیس
- بیماریهای غیر واگیر
- سوء تغذیه
- سرطانها ( پوست ، مری ، معده ، پستان و ... )
- ناتوانیها (Disabilites)
- اختلالات روانی نظیر اسکیزوفرنی ، افسردگی ، خودکشی ، بیماریهای قلب و عروق
- سوانح و تصادفات
- بلایا ( سیل و زلزله )

منابع :

- ۱- اپیدمیولوژی و کنترل بیماریهای شایع در ایران، دکتر فریدون عزیزی ، دکتر حسین حاتمی و دکتر جانقربانی ، نشر اشتیاق
- ۲- بخشنامه ها و دستورالعمل های وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در مبارزه و کنترل بیماریهای واگیر و غیرواگیر

ارزشیابی دانشجو :

- آزمون نهایی (امتحان کتبی)



## حشره شناسی پزشکی و مبارزه با ناقلین

### سموم آفت کش و کاربرد آنها

#### در گرایش مبارزه با بیماریها

کد درس : ۲۴

پیشنیاز : ندارد

تعداد واحد : ۲

نوع واحد : نظری - عملی

هدف : آشنایی دانشجویان با انواع واقسام بیماریهایی که بوسیله بندپایان به انسان منتقل می شوند و روشهای متداول و معمول که برای پیشگیری و کنترل این قبیل بیماریها وجود دارد.

شرح درس :

در این درس دانشجویان در دو بخش نظری و عملی با انواع حشرات موذی و ناقل بیماریها و اصول مبارزه با آنها و همچنین انواع حشره کشهای و جونده کشهای مهم و طرز تهیه و کار با حشره کشها و اجرای سمپاشی آشنا خواهند شد.



سرفصل درس : (۴۳ ساعت)

الف ( نظری : (۱/۵ واحد، ۲۶ ساعت)

کلیاتی درباره بندپایان از نظر انتقال بیماری

- تقسیم بندی بندپایان :

مرفولوژی - بیولوژی و انتشار انواع مختلف حشرات ( کولیسیده، پسیکودیده سیمولیده - سراتوپوگونیده - مگس ها - آنوپلورا - سیفوناپترا و کنه ها ) بطور جداگانه و نقش آنها در انتقال بیماری در ایران .

- اصول مبارزه با حشرات و سایر بندپایان بطور کلی

- معرفی انواع مهم حشره کشهای بهداشتی و طرق مصرف آنها و معرفی وسایل سمپاشی طرق مبارزه با انواع مختلف حشرات (مبارزه شیمیایی - بیولوژیکی - ژنتیکی - بهسازی) و سایر بندپایان بطور جداگانه - تستهای تعیین سطح حساسیت حشرات نسبت به حشره کش ها و طرق ارزشیابی حشره کشهای مصرفی

- تاثیر کاربرد انواع حشره کشها و جونده کشها بر آلودگی محیط (آب، خاک، گیاهان و مواد غذایی)

- اکولوژی جوندگان مهم و نقش آنها به عنوان مخزن بیماریهای انسانی

- طرق مختلف مبارزه عملی با جوندگان و معرفی جونده کشهای مهم

ب) عملی: (۵/۰ واحد، ۱۷ ساعت)

نشان دادن (بصورت دمونستراسیون) انواع مهم حشرات - نمایش اسلاید - نمایش انواع وسایل شکار حشرات - نمایش وسایل تست حساسیت و انجام تست حساسیت - نمایش پمپهای سمپاشی و طرز کار با آنها - طرز و طریقه آماده کردن حشره کشها برای اجرای سمپاشی ها

منابع:

- ۱- درسنامه طب پیشگیری و پزشکی اجتماعی پارک، ترجمه خسرو رفایی شیرپاک، جلد سوم، فصل اول، انتشارات ایلینا، سال ۱۳۸۱
- ۲- تعیین سایر منابع درسی با نظر استاد مربوطه خواهد بود.

ارزشیابی دانشجو:

- آزمون نهایی (امتحان کتبی)
- آزمون عملی (در آزمایشگاه حشره شناسی)



## تغذیه کاربردی و رژیم های غذایی

### با تاکید بر مادر و کودک

در گرایش بهداشت خانواده



کد درس : ۲۴

پیشنیاز: اصول تغذیه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف: آشنایی با برنامه ریزی تغذیه ای در بیماریهای مختلف با تاکید بر تغذیه مادر و کودک و تغذیه در بیماریهای عفونی

آشنایی با تهیه برنامه های غذایی مناسب در جهت بیماریهای مادران در دوران بارداری و در کودکان زیر ۵ سال.

شرح درس :

در راستای اهمیت تغذیه مادر و کودک بر سلامت مادران و کودکان ، دانشجو با مطالعه این درس قادر خواهد بود باتوجه به شاخصهای لازم جهت ارزیابی وضعیت تغذیه ای با مشکلات آنان آشنا شود و مطابق با عادات غذایی و رژیم های غذایی به گروه در معرض خطر مثل کودکان و مادران در مورد تغذیه با شیر مادر و تغذیه مادران باردار و شیرده و تغذیه در بیماریها آموزشهای لازم را ارائه دهد.

سر فصل درس: (۲۴ ساعت)

- تعریف - تغذیه درمانی - نقش آن در ارتقاء سطح سلامت .
- شناخت شاخص های لازم برای ارزیابی وضعیت تغذیه ای ، کودکان و مادران ( شاخص های آنتروپتريک - بیوشیمیایی کلینیکی - غذایی )
- اصول تنظیم رژیم های غذایی در درمان بیماریها
- استفاده از عادات غذایی ، توصیه مواد غذایی روزانه (Recommendary Diatry Alluence) و گروههای غذایی و لیست جانشینی برای تنظیم برنامه های غذایی
- طبقه بندی رژیم های عادی - بیمارستانی و رژیم های درمانی .
- تغذیه نوزادان نارس با تاکید بر شیر مادر .
- نقش عفونت در ایجاد سوء تغذیه ، تغذیه در عفونت ها - تغذیه در عدم وزن گیری مناسب و به موقع کودکان زیر ۵ سال
- تغذیه در مادران باردار در دوره بارداری - در زایمان و تغذیه دوران شیردهی

- تغذیه در شرایط خاص زنان باردار
- تغذیه در دیابت : حاملگی ، تغذیه در وزن گیری مناسب ، در کم وزنی
- مسمومیت های حاملگی : ( فشار خون - ادم - وزن گیری نامناسب )
- بیماریهای قلب و عروق در حاملگی
- تغذیه و کم خونی ها در کودکان و مادران

#### منابع :

- ۱- کتاب جامع بهداشت عمومی، تالیف اساتید دانشگاههای علوم پزشکی کشور، جلد سوم، فصل دهم، انتشارات ارجمند، سال ۱۳۸۳
- ۲- تغذیه تکمیلی ، ترجمه حسن مظفری خسروی و همکاران نشر الباب.
- ۳- راهنمای کاربردی تغذیه (برای بیماران دیابتی) ، ترجمه دکتر حسن مظفر خسروی و همکاران ، انتشارات الباب ، ۱۳۸۱
- ۴- اصول تغذیه رایبیسون ، ترجمه ناهید خلدی، نشر ساعی

#### ارزشیابی دانشجوی :

- آزمون نهایی (امتحان کتبی)
- ارزشیابی دوره ای و کتبی



## " برنامه های ملی مبارزه با بیماریها "

### در گرایش مبارزه با بیماریها

کد درس : ۲۵

پیشنیاز: ندارد

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

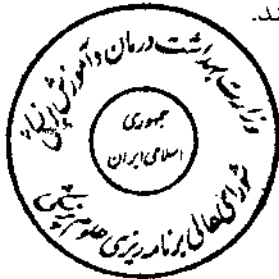
هدف: آشنایی کلی با برنامه های ملی مبارزه با بیماریها به منظور آماده کردن فراگیرندگان برای شرکت در پیشگیری و کنترل بیماریها - آشنایی با بیماریهای قابل پیشگیری با واکسن و برنامه های EPI و آشنایی با برنامه های CDD, ARI, IDD و مانا و طرق کنترل این بیماریها.

شرح درس :

یکی از وظایف مهم و محوری دانش آموختگان رشته بهداشت عمومی با گرایش مبارزه با بیماریها، شرکت آنها در برنامه های ملی پیشگیری و کنترل بیماریهای شایع در جامعه است. در این درس، دانشجویان با اهم این برنامه ها، چون CDD, ARI, IDD, EPI و نکات مهم ایمن سازی و اپیدمیولوژی بیماریهای رایج در کشور آشنا خواهند شد تا در عرصه های حرفه ای خود از این اطلاعات استفاده نمایند.

سرفصل درس و زمان های پیشنهادی :

- کلیات برنامه های ملی مبارزه با بیماریها . ۱ ساعت
- کلیات وضعیت واکسیناسیون در جهان و ایران . ۱ ساعت
- اپیدمیولوژی - علائم بالینی - و عوارض بیماریهای قابل پیشگیری با واکسن شامل : ( سرخک - دیفتتری - کزاز - سیاه سرفه - فلج اطفال - سل - هیپاتیت - سرخچه و اوریون ). ۴ ساعت
- واکسنهای مورد استفاده در EPI - شرایط نگهداری - زنجیره سرد - موارد و نحوه استفاده ۲ ساعت
- واکسیناسیون در شرایط ویژه ( حاملگی - مبتلایان به ایدز ، سوء تغذیه ، هموفیلی و سرطان، زردی و ... ) ۱ ساعت
- پرسش و پاسخ در زمینه EPI ۱ ساعت .
- اپیدمیولوژی بیماریهای اسهالی در جهان و ایران - علائم بالینی و عوارض بیماریهای اسهالی - برنامه CDD ۲ ساعت .
- علائم و طبقه بندی کم آبی در کودکان ۱ ساعت
- نحوه برخورد با کودک مبتلا به اسهال و کم آبی ( چارت دز هیدراتاسیون ) - ORS - مصرف آنتی بیوتیکها - بستری شدن در بیمارستان و درمان وریدی ۱ ساعت
- اپیدمیولوژی ARI در جهان و ایران - وضعیت فعلی ARI در ایران - چارت ARI ۲ ساعت .



• اپیدمیولوژی بیماری و عوارض ناشی از کمبود ید و برنامه های کشوری برای کنترل آن . ۱ ساعت

منابع :

۱- کتاب جامع بهداشت عمومی , نوشته اساتید دانشگاههای علوم پزشکی کشور, جلد دوم, فصل دوم و نهم, انتشارات ارجمند , سال ۱۳۸۳

ارزشیابی دانشجو :

• استفاده از آزمونهای کتبی





## جمعیت و تنظیم خانواده در گرایش بهداشت خانواده

کد درس : ۲۵

پیشنیاز : ندارد

تعداد واحد : ۲

نوع واحد : نظری

شرح درس :

رشد جمعیت در جهان و بخصوص کشورهای در حال توسعه یکی از عوامل مهم و موثر بر سلامت جامعه جهانی بشمار می رود. از آنجا که اطلاع از ساختار جمعیتی و تغییرات جمعیت در جهان و ایران و رابطه جمعیت با توسعه پایدار و سیاستهای جمعیتی در جهان و کشور ما در برنامه ریزیهای مرتبط با سلامت تاثیر بسزایی دارد، دانشجو باید بتواند علاوه بر آشنایی با مفاهیم مرتبط با جمعیت، بهداشت باروری، روشهای تنظیم خانواده و نحوه مشاوره و برقراری ارتباط با درخواست کنندگان مشاوره تنظیم خانواده را بداند.

سرفصل دروس : (۳۴ ساعت)

الف) مقدمه و کلیات جمعیت : (۸ ساعت)

\* تعریف ، انواع ، توزیع ، هرم جمعیت ، ساختار جمعیت ، رشد جمعیت ( ۲ ساعت)

\* تغییرات جمعیت در جهان و ایران «گذشته، حال و آینده» : ( ۲ ساعت)

- تاریخچه ، عوامل موثر ، نمونه ها، مقایسه سیر تحول در کشورهای صنعتی و در حال توسعه، ویژگیها و توزیع پراکندگی در کشور برحسب عوامل مختلف موثر هرم جمعیتی و سیر آتی آن  
\* جمعیت و توسعه پایدار : ( ۳ ساعت)

- تعاریف، مفهوم و مراحل انتقال جمعیت، تئوریهای انتقال جمعیت ، رابطه جمعیت با توسعه پایدار و نیازهای مرتبط، جمعیت و محیط زیست، شهرنشینی ، ناهنجاریهای اجتماعی ناشی از تغییرات نامتناسب جمعیت ، عوامل موثر محیطی بر جمعیت، جمعیت، غذا و تغذیه ، کنفرانس بین المللی جمعیت و توسعه  
\* سیاستهای جمعیتی : ( ۱ ساعت)

- سیاستهای جمعیتی در دنیا ، شاخصهای جمعیتی، ایجاد توازن بین رشد جمعیت و منابع ، سیاستها و اهداف کلی کشوری

ب) بهداشت باروری و تنظیم خانواده : (۲۶ ساعت)

\* بهداشت و حقوق باروری ( ۶ ساعت)



- تعریف سلامت ، خانواده و انسجام آن ، بهداشت باروری ، اجزاء بهداشت باروری شامل کودکی، بلوغ، ازدواج، یائسگی، سالمندی، حقوق بهداشت باروری  
\* تاریخچه ( ۱ ساعت)

- تاریخچه ، تعاریف ، اهداف و توجیه ضرورت

\* آناتومی و فیزیولوژی ( ۲ ساعت)

- مروری بر دستگاه تولید مثل ، فرآیند حاملگی و تشکیل جنین

\* توضیح روشها ( ۶ ساعت)

- قرص ، روشهای تزریقی ، کپسولهای کاشتنی، کاندوم، IUD ، اسپرم کشها، بستن لوله ها در زن و مرد، منقطع ، روشهای اورژانس ، شیردهی، روشهای جدید پیشگیری

\* حاملگی ناخواسته ، مشارکت مردان در بهداشت باروری، تاثیر تنظیم خانواده بر سلامت مادر و کودک  
( ۳ ساعت)

\* مشاوره ( ۲ ساعت)

- تعریف، توجیه ضرورت، اهداف مشاوره، اصول مشاوره و برقراری ارتباط

- عفونتهای دستگاه تناسلی ، بیماریهای مقاربتی و ایدز و سیاستهای کشوری (۲ساعت)

- خدمات بهداشت باروری با تاکید بر تنظیم خانواده در بخشهای دولتی و خصوصی و حقوق

متقاضی در آن ( ۲ ساعت)

- ارزشیابی برنامه تنظیم خانواده و سیاستهای تنظیم خانواده و محدودیتهای برنامه تنظیم خانواده

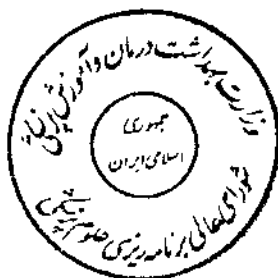
( ۲ ساعت)

#### منابع :

- ۱- جمعیت ، توسعه و بهداشت باروری ، دکتر کامل شادپور وهمکاران ، نشر میترا
- ۲- کتاب جامع بهداشت عمومی هیئت مولفین اساتید دانشگاههای کشور ، جلد سوم ، نشر ارجمند  
(فصل یازدهم)

#### ارزشیابی دانشجوی :

- آزمون نهایی : آزمون کتبی
- ارزیابی نحوه شرکت در بحث های گروهی



## کارآموزی در عرصه در گرایش مبارزه با بیماریها

کد درس : ۲۶

تعداد واحد : ۱۲

نوع واحد : کارآموزی در عرصه

هدف :

- آشنایی با سیستم ارائه خدمات بهداشتی درمانی

- آشنایی با وظایف حرفه ای



سرفصل : (۶۱۲ ساعت)

- آشنایی با سیستم شبکه و مراکز بهداشتی درمانی و واحدهای تابعه
- آشنایی با فرمهای اطلاعاتی موجود در سیستم و نحوه تکمیل و ارسال آنها به مراجع ذیصلاح
- بازدید از روستا و بررسی مشکلات مربوط به سلامت در منطقه
- آشنایی با چگونگی پلاک گذاری منازل و نحوه آمارگیری از جمعیت
- آشنایی با پرونده خانوار در سیستم و متغیرهای آن
- آشنایی با زیج حیاتی و جمع آوری و تجزیه و تحلیل آمار واحدهای تحت پوشش
- آشنایی با نحوه بازدید و نظارت و ارزشیابی واحدهای تحت پوشش و تهیه پس خوراند
- تهیه گزارش ، تنظیم صورتجلسات ، تنظیم برنامه های جاری
- تنظیم برنامه های آموزشی خانه بهداشت و تحویل آن به خانه های تحت پوشش جهت اجرا و نظارت بر

اجرای آن

- نحوه آموزش کادر تحت پوشش
- شیوه ارزشیابی کادر تحت پوشش
- نحوه تعیین میزانها و شاخصهای بهداشت با استفاده عملی از زیج های حیاتی
- انجام بررسی های اپیدمیولوژیک در منطقه و رسم نقشه پراکندگی اپیدمی ها
- تعیین میزان بروز و شیوع بیماریها
- ارزیابی ، تشخیص و ارجاع بیماران روانی
- نحوه بازدید از مدارس به منظور بیماریابی و پیشگیری از بیماریها
- چگونگی تهیه وسایل و تجهیز خانه های بهداشت تحت پوشش
- نظارت عملی بر برنامه های واکسیناسیون و زنجیره سرد
- محاسبه نیازهای دارویی - واکسن و تجهیزاتی و نحوه درخواست آن

- بررسی موارد تماس در خصوص بیماریهای واگیردار
- نظارت بر اجرای برنامه های مربوط به طرح ادغام بیماریها در سیستم
- تهیه مواد آموزشی و کمک آموزشی
- چگونگی پیگیری درمان و مراقبت از بیماریها
- اقدام، همکاری و نظارت در بهداشت محیط ( آب - زیاله - فاضلاب - هوا و غیره )
- شرکت در انجام کمکهای اولیه به بیماران نیازمند
- مشارکت در اجرای برنامه های ویژه بهداشتی - درمانی دانشگاه علوم پزشکی مربوطه



## کارآموزی در عرصه

### در گرایش بهداشت خانواده

کد درس : ۲۶

تعداد واحد : ۱۲

نوع واحد : کارآموزی در عرصه

هدف :

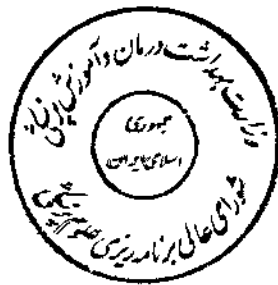
- آشنایی با سیستم ارائه خدمات بهداشتی درمانی
- آشنایی با خدمات و وظایف حرفه ای



سرفصل : (۶۱۲ ساعت)

- آشنایی با سیستم شبکه و مراکز بهداشتی درمانی و واحدهای تابعه
- آشنایی با اصول و مبانی مراقبتهای اولیه بهداشتی و نقش آن به عنوان مناسب ترین استراتژی رسیدن به هدف بهداشت برای همه
- آشنایی با پرونده خانوار در سیستم و متغیرهای آن
- آشنایی با زیج حیاتی و جمع آوری و تجزیه و تحلیل آمار واحدهای تحت پوشش
- آشنایی با اصول و نحوه بازدید، نظارت، ارزشیابی فعالیتهای خانه بهداشت و تهیه پس خوراند مناسب
- نحوه تعیین میزانها و شاخصهای بهداشت با استفاده عملی از زیج های حیاتی
- سازمان دهی، مشارکت و هدایت برنامه های آموزشی بهداشت جامعه با اولویت دادن مادران در زمینه های پیش بینی شده در فرمهای پرونده خانوار
- محاسبه شاخصها و میزانهای مربوط به بیماریها و درصد پوشش واکسیناسیون و تجزیه و تحلیل آنها
- تعیین میزان بروز و شیوع بیماریها
- بازدید بهداشت مدارس در زمینه معاینات دانش آموزان، دیدسنجی و پایش رشد و بیماریابی
- بررسی و بازدید وضعیت بهداشت دهان کودکان مدارس و ارائه آموزشهای ضروری
- نظارت عملی بر امر واکسیناسیون، زنجیره سرد و درخواست به موقع واکسن و نحوه تحویل به خانه بهداشت
- تجزیه و تحلیل شاخصهای رفتاری باروری در واحدهای تحت پوشش
- بررسی شاخصهای مرگ و میر، موالید، رشد جمعیت
- آموزش مادران مراجعه کننده به خانه های بهداشت در باره بهداشت دوران بارداری، نوزادان، شیرخواران و کودکان
- بررسی و تعیین زمان واحد شرایط تنظیم خانواده در گروههای سنی مختلف

- آموزش و مشاوره به مادران درباره روشهای مختلف پیشگیری از بارداری و کمک به انتخاب روش مناسب
- آموزش و نظارت بر نحوه پیگیری جمعیت تحت مراقبت بهداشت و تنظیم خانواده مراقبتهای دوران بارداری و کودکان زیر ۵ سال
- مشارکت در اجرای برنامه های ویژه بهداشتی - درمانی دانشگاه علوم پزشکی مربوطه



## فصل چهارم :

ارزشیابی برنامه دوره کاردانی بهداشت عمومی  
درگرایش های مبارزه با بیماریها و بهداشت خانواده



## ارزشیابی برنامه : (در گرایش مبارزه با بیماریها)

### ۱- اهداف ارزشیابی برنامه :

- بررسی میزان رضایت دانش آموختگان از مؤثر بودن در برآورده ساختن نیازهای بهداشتی جامعه تحت پوشش
- بررسی میزان رضایت مردم و مسئولین مستقیم دانش آموختگان از دانش و عملکرد آنها در زمینه وظایف حرفه ای
- بررسی میزان انطباق آموخته های نظری و عملی دانش آموختگان با نیازهای جامعه

### ۲- نحوه انجام ارزشیابی برنامه :

ارزشیابی بصورت تکوینی و تراکمی خواهد بود .

ارزشیابی تکوینی در طول دوره برای اصلاح برنامه (Curriculum Development) در اجزای مختلف صورت می گیرد. ارزشیابی تراکمی (Sum,Task Oriented Evaluation) می باشد.

### ۳- مراحل اجرایی ارزشیابی برنامه :

- تعیین اهداف ارزشیابی
- تدوین پرسشنامه های ارزشیابی براساس متغیرهای مورد نظر جهت نیل به اهداف
- بررسی ثبات (Reliability) و اعتبار (Validity) پرسشنامه ها
- آموزش و توجیه عوامل اجرایی و پرسشگرهای ارزشیابی
- شناسایی جمعیت های هدف
- انتخاب نمونه براساس مشاورات آماری
- تکمیل پرسشنامه ها در نمونه های انتخابی
- گردآوری ، تجزیه و تحلیل ، نتیجه گیری و تهیه بازخورد



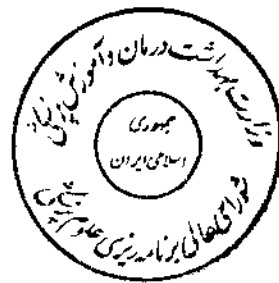


#### ۴- تواتر ارزشیابی :

۱- ارزشیابی تکوینی در طول دوره و ارزشیابی تراکمی هر ۵ سال یکبار انجام خواهد شد.

#### ۵- شاخصها و معیارهای پیشنهادی برای ارزشیابی برنامه :

- ۸۰٪ دانش آموختگان از رشته خود راضی بوده و احساس موثر بودن در جامعه نمایندند براساس نظرسنجی از دانش آموخته
- دستیابی به رضایت ۸۰٪ مسئولین از نوع و کیفیت انجام وظایف دانش آموختگان براساس نظرسنجی از مسئولین
- انطباق ۷۰٪ آموخته ها با نیازهای عملی دانش آموختگان در جامعه براساس نظرسنجی از مردم و مسئولین
- شاخصهای مربوط به روند بیماریها در جوامع تحت پوشش فارغ التحصیلان رشته بطرف بهبودی باشد.



## ارزشیابی برنامه: (در گرایش بهداشت خانواده)

### ۱- اهداف ارزشیابی برنامه:

- بررسی میزان رضایت دانش آموختگان از مؤثر بودن در برآورده ساختن نیازهای بهداشتی جامعه تحت پوشش
- بررسی میزان رضایت مردم و مسئولین مستقیم دانش آموختگان از دانش و عملکرد آنها در زمینه وظایف حرفه ای
- بررسی میزان انطباق آموخته های نظری و عملی دانش آموختگان با نیازهای جامعه

### ۲- نحوه انجام ارزشیابی برنامه:

ارزشیابی بصورت تکوینی و تراکمی خواهد بود.

ارزشیابی تکوینی در طول دوره برای اصلاح برنامه (Curriculum Development) در اجزای مختلف صورت می گیرد. ارزشیابی تراکمی (Sum.Task Oriented Evaluation) می باشد.

### ۳- مراحل اجرایی ارزشیابی برنامه:

- تعیین اهداف ارزشیابی
- تدوین پرسشنامه های ارزشیابی براساس متغیرهای مورد نظر جهت نیل به اهداف
- بررسی ثبات (Reliability) و اعتبار (Validity) پرسشنامه ها
- آموزش و توجیه عوامل اجرایی و پرسشگرهای ارزشیابی
- شناسایی جمعیت های هدف
- انتخاب نمونه براساس مشاورات آماری
- تکمیل پرسشنامه ها در نمونه های انتخابی
- گردآوری، تجزیه و تحلیل، نتیجه گیری و تهیه بازخورد

### ۴- تواتر ارزشیابی:

ارزشیابی تکوینی در طول دوره و ارزشیابی تراکمی هر ۵ سال یکبار انجام خواهد شد.



۵- شاخصها و معیارهای پیشنهادی برای ارزشیابی برنامه :

- دستیابی به رضایت ۸۰٪ مسئولین از نوع و کیفیت انجام وظایف دانش آموختگان براساس نظرسنجی از مسئولین

- انطباق ۷۰٪ آموخته ها با نیازهای عملی دانش آموختگان در جامعه براساس نظرسنجی از مردم و مسئولین  
- ۸۰٪ دانش آموختگان از رشته خود راضی بوده و احساس موثر بودن در جامعه نمایند براساس نظرسنجی از دانش آموخته

